

# JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

VERICA TRSTENJAK

12 päivänä tammikuuta 2010<sup>1</sup>

## Sisällys

|     |                                                                                                                                                                                                                        |          |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| I   | Johdanto .....                                                                                                                                                                                                         | I - 2125 |
| II  | Asiaa koskeva lainsäädäntö .....                                                                                                                                                                                       | I - 2126 |
|     | A Yhteisön oikeus .....                                                                                                                                                                                                | I - 2126 |
|     | 1. Primäärioikeus .....                                                                                                                                                                                                | I - 2126 |
|     | 2. Asetus N:o 44/2001 .....                                                                                                                                                                                            | I - 2126 |
|     | B Kansallinen lainsäädäntö .....                                                                                                                                                                                       | I - 2128 |
| III | Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet kansallisessa tuomioistuimessa ja ennakkoratkaisukysymykset .....                                                                                                                 | I - 2129 |
| IV  | Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa .....                                                                                                                                                                | I - 2133 |
| V   | Osapuolten lausumat .....                                                                                                                                                                                              | I - 2133 |
|     | A Tutkittavaksi ottaminen .....                                                                                                                                                                                        | I - 2133 |
|     | B Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys .....                                                                                                                                                                             | I - 2134 |
|     | 1. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan soveltaminen sopimuksiin, joiden kohteena on palvelujen suorittaminen useissa jäsenvaltioissa (ensimmäisen kysymyksen a kohta) ..... | I - 2134 |
|     | 2. Toimivaltaisuuden määrittäminen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan perusteella (ensimmäisen kysymyksen b kohta) .....                                                   | I - 2136 |
|     | 3. Toimivaltaisuuden määrittäminen siinä tapauksessa, että toiminnan painopistettä ei voida määrittää (ensimmäisen kysymyksen c kohta) .....                                                                           | I - 2138 |
|     | C Toinen ennakkoratkaisukysymys .....                                                                                                                                                                                  | I - 2139 |
| VI  | Julkisasiamiehen arviointi .....                                                                                                                                                                                       | I - 2139 |

1 – Alkuperäinen kieli: sloveeni.

|     |                                                                                                                                                                                                             |          |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| A   | Johdanto .....                                                                                                                                                                                              | I - 2139 |
| B   | Tutkittavaksi ottaminen .....                                                                                                                                                                               | I - 2141 |
| C   | Ensimmäinen ennakoratkaisukysymys .....                                                                                                                                                                     | I - 2143 |
| 1.  | Edustusopimusta koskevia alustavia huomautuksia .....                                                                                                                                                       | I - 2143 |
| a)  | Edustusopimuksen ominaispiirteet .....                                                                                                                                                                      | I - 2143 |
| b)  | Edustusopimus palvelujen suorittamista koskevana sopimuksena .....                                                                                                                                          | I - 2145 |
| 2.  | Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luettelakohdan soveltaminen palvelujen suorittamisesta useissa jäsenvaltioissa tehtyihin sopimuksiin (ensimmäisen kysymyksen a kohta) ..... | I - 2146 |
| 3.  | Toimivaltaisuuden määrittäminen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luettelakohdan perusteella (ensimmäisen kysymyksen b kohta) .....                                           | I - 2149 |
| 4.  | Toimivaltaisuuden määrittäminen siinä tapauksessa, että paikkaa, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu, ei voida määrittää (ensimmäisen kysymyksen c kohta) .....                                    | I - 2153 |
| D   | Toinen ennakoratkaisukysymys .....                                                                                                                                                                          | I - 2158 |
| E   | Yhteenvedo .....                                                                                                                                                                                            | I - 2159 |
| VII | Ratkaisuehdotus .....                                                                                                                                                                                       | I - 2159 |

## I Johdanto

1. Nyt käsiteltävä asia antaa unionin tuomioistuimelle asioissa Color Drack,<sup>2</sup> Falco Privatstiftung ja Rabitsch<sup>3</sup> ja Rehder<sup>4</sup> annettujen tuomioiden jälkeen jälleen mahdollisuuden tulkita sopimusasioissa sovellettavia

erityistä toimivaltaa koskevia säännöksiä. Nyt käsiteltävässä asiassa esitetään näet tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001<sup>5</sup> (jäljempänä asetus N:o 44/2001) 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luettelakohdan tulkintaa koskevia kysymyksiä tilanteessa, jossa palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa. Jos kyseessä ovat useissa jäsenvaltioissa suoritettut palvelut, on otettava huomioon,

2 – Asia C-386/05, Color Drack, tuomio 3.5.2007 (Kok., s. I-3699).

3 – Asia C-533/07, Falco Privatstiftung ja Rabitsch, tuomio 23.4.2009 (Kok., s. I-3327).

4 – Asia C-204/08, Rehder, tuomio 9.7.2009 (Kok., s. I-6073).

5 – EYVL L 12, s. 1.

että palvelu voidaan suorittaa myös internetin ja uudenaikaisten viestintävälineiden välityksellä, esimerkiksi sähköpostitse.

(viisumi-, turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka sekä muu henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen liittyvä politiikka), määrätään seuraavaa:

2. Kansallinen tuomioistuin tiedustele nyt käsiteltävässä asiassa lähinnä, määräytyykö toimivaltaisuus asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan mukaisesti, jos kyseessä on kahden sellaisen sopimuspuolen välillä tehty edustussopimus, joiden kotipaikat ovat eri jäsenvaltioissa, ja sopimuksen kohteena olevia palveluja suoritetaan sopimuksen perusteella useissa jäsenvaltioissa, ja mitkä ovat ratkaisevat perusteet, joita tässä yhteydessä on sovellettava. Esitetyt ennakkoratkaisukysymykset ovat tulleet esiin riita-asiasa, jossa ovat asianosaisina kauppaedustaja, Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH -niminen yhtiö (jäljempänä Wood Floor tai kantaja), jonka kotipaikka on Itävallassa, ja päämies, Silva Trade SA -niminen yhtiö (jäljempänä Silva Trade tai vastaaja), jonka kotipaikka on Luxemburgissa.

”Tähän osastoon sovelletaan 234 artiklaa seuraavissa tilanteissa ja seuraavin edellytyksin: jos tämän osaston tulkintaan tai yhteisön toimielinten tähän osastoon perustuvien säädösten pätevyteen ja tulkintaan liittyvä kysymys tulee esille sellaisen kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, tämän tuomioistuimen, jos se katsoo, että kysymys on ratkaistava, jotta se voi antaa päätöksen, on pyydettävä yhteisöjen tuomioistuinta ratkaistamaan asia.”

## 2. Asetus N:o 44/2001

## II Asiaa koskeva lainsäädäntö

4. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 11 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

### A Yhteisön oikeus

#### 1. Primäärioikeus

3. EY 68 artiklan 1 kohdassa, joka sisältyy EY:n perustamissopimuksen IV osastoon

”Tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä, ja niiden on perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella, ja vastaajan kotipaikan tuomioistuin on aina toimivaltainen, lukuun ottamatta joitakin tarkoin rajattuja tapauksia, joissa riidan kohteen tai osapuolten sopimusvapauden vuoksi jokin muu liittymäperuste on oikeutettu. – –”

5. Asetuksen N:o 44/2001 II luku, jonka otsikkona on "Toimivalta", sisältää tätä koskevat säännökset.

8. Toimivaltaa koskevan luvun 2 jaksoon, jonka otsikkona on "Erityinen toimivalta", sisältyy 5 artikla, jossa säädetään seuraavaa:

6. Kyseisen toimivaltaa koskevan luvun 1 jakson otsikkona on "Yleiset säännökset", ja sen 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

"Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu."

1) a) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimissa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä,

7. Saman jakson 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

b) jollei toisin ole sovittu, tätä säännöstä sovellettaessa kanteen perusteena olevan velvoitteen täytäntöönpanopaikka on:

"Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisen jäsenvaltion tuomioistuimissa ainoastaan tämän luvun 2–7 jakson säännösten nojalla."

– irtaimen tavaran kaupassa se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä tavarat sopimuksen mukaan toimitettiin tai oli toimitettava,

- palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava,
  - 2. jos valituksenalainen alimmassa oikeusasteessa annettu ratkaisu on pysytetty kaikilta osin, ellei kannetta ole hylätty muodollisin perustein pääasiaa tutkimatta,
- c) jollei sovelleta b alakohtaa, sovelletaan a alakohtaa;

– –”

– –”

B Kansallinen lainsäädäntö

10. Kauppaedustajia koskevan Itävallan lain (Handelsvertretergesetz) 23 §:ssä säädetään seuraavaa:

9. Itävallan siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung) 528 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. – – Jos sopimuspuoli päättää sopimussuhteen ennenaikaisesti ilman perusteltua syytä, toinen sopimuspuoli voi vaatia sopimuksen täyttämistä tai korvausta aiheutuneesta vahingosta. – –

”Muutoksenhaun (Revision) tutkittavaksi ottamisen edellytykset eivät missään tapauksessa täyty,

– –

– –”

11. Kauppaedustajia koskevan Itävallan lain 24 §:n sanamuoto on seuraava:

”Kauppaedustajalle on suoritettava sopimus-suhteen päättymisen jälkeen asianmukainen korvaus, jos ja siltä osin kuin

1. hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai kehittänyt merkittävästi liikesuhteita olemassa oleviin asiakkaisiin,
2. voidaan odottaa, että päämies tai hänen oikeudenomistajansa saavat jatkossakin huomattavaa hyötyä näistä liikesuhteista myös sopimussuhteen päättymisen jälkeen, ja
3. tällaisen korvauksen suorittaminen on kohtuullista, kun otetaan huomioon kaikki tapaukseen liittyvät olosuhteet, erityisesti liiketoimista näiden asiakkaiden kanssa saatavat palkkiot, jotka kauppaedustaja menettää.

### **III Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet kansallisessa tuomioistuimessa ja ennakkoratkaisukysymykset**

12. Pääasian kantajana on Wood Floor -niminen yhtiö, jonka kotipaikka on itävaltalainen Amstettenin kaupunki, ja vastaajana on puolestaan Silva Trade -niminen yhtiö, jonka kotipaikka on Wasserbillig Luxemburgissa. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Wood Floorin johtaja Andreas Domberger oli alun perin toiminut itse Silva Traden kauppaedustajana, minkä jälkeen hän oli hoitanut tehtävää Wood Floorin välityksellä. Edustussopimus on nyt käsiteltävässä asiassa tehty suullisesti.<sup>6</sup>

13. Kantaja on hoitanut kauppaedustajan tehtävää Itävallassa, Italiassa, Baltian maissa, Puolassa<sup>7</sup> ja Sveitsissä. Kansallisen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan kyseisen yhtiön johtaja otti asiakkaisiin yhteyttä lähinnä puhelimitse ja sähköpostitse yhtiön toimistosta, mutta toisinaan hän matkusti henkilökohtaisesti asiakkaiden toimipaikkaan tai kotiin. Välitystoiminta tapahtui siis

6 – Sitä, että edustussopimus on tehty suullisesti, ei todeta ennakkoratkaisupyynnössä, vaan se ilmenee lausumista, joita kantaja on esittänyt istunnossa pääasian oikeudenkäynnin aikana. Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 32 kohta.

7 – Se, että kauppaedustaja harjoittaa kaupallista välitystoimintaa myös Puolassa, ei ilmene ennakkoratkaisupyynnöstä vaan vastaajan esittämistä lausumista. Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 30 kohta.

70-prosenttisesti kantajan toimipaikassa Itävallassa ja 30-prosenttisesti ulkomailla.

toimivaltainen. Se totesi määräyksensä perusteluissa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettua käsitettä ”palvelut” on tulkittava laajasti eli siten, että siihen sisältyy myös kauppaedustajan toiminta. Tuomioistuimien on perustellut omaa toimivaltaansa sillä, että kantajan toiminnan painopiste on sijainnut Amstettenissä Itävallassa.

14. Vastaaja Silva Trade päätti edustus sopimuksen 2.4.2007 päivätyllä kirjeellä. Koska kantaja (kauppaedustaja) katsoi, että tämä toimenpide merkitsi sopimuksen ennen aikaisista perusteetonta päättämistä, se nosti 21.8.2007 alimman oikeusasteen tuomioistuimessa (Landesgericht Sankt Pölten) Itävallassa kanteen saadakseen kauppaedustajista annetun Itävallan lain (Handelsvertretergesetz) 23 §:n nojalla 27 864,65 euron suuruisen korvauksen vahingoista, joita se katsoi itselleen aiheutuneen sopimuksen ennen aikaisen päättämisen vuoksi. Kantaja vaati vaatimuksessaan lisäksi 83 593,95 euron suuruista korvausta saman lain 24 §:n nojalla. Kantaja perusteli itävaltalaisen tuomioistuimen toimivaltaa tutkia sen vaatimus asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdalla, koska se oli harjoittanut omaa kauppaedustajan toimintaansa omassa kotipaikassaan Itävallassa. Vastaaja esitti vastine kirjelmässään väitteen, jonka mukaan itävaltalainen tuomioistuin ei ole alueellisesti eikä kansainvälisesti toimivaltainen, mitä se perusteli sillä, että kantaja oli saanut Itävallasta vain 24,9 prosenttia liikevaihdostaan ja loput oli saatu ulkomailta.

16. Vastaaja valitti toimivaltaa koskeneesta määräyksestä ennakkoratkaisupyyntön esittäneeseen tuomioistuimeen (Oberlandesgericht Wien), sillä se katsoi, että jos sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanopaikat sijaitsevat useissa jäsenvaltioissa, kantaja voi esittää vaatimuksensa vain yhdessä niistä kaikkien omien vaateidensa osalta ainoastaan, jos asiaa käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan nojalla eli vastaajan kotipaikan perusteella. Silva Trade katsoo, että jos sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanopaikat sijaitsevat useissa jäsenvaltioissa – eikä vaatimusta ole esitetty vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa –, kunkin valtion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia tutkimaan velvoitteiden sen osuuden, joka on pantu täytäntöön niiden valtiossa.

15. Alimman oikeusasteen tuomioistuin totesi 10.10.2008 antamassaan määräyksessä olevansa alueellisesti ja kansainvälisesti

17. Ennakkoratkaisupyyntön esittänyt tuomioistuin toteaa omasta oikeudestaan esittää

EY 68 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä EY 234 artiklan kanssa, tarkoitettu ennakkoratkaisupyyntö, että sillä on tarkoitus pysyttää alimman oikeusasteen tuomioistuimen ratkaisu ja että sen päätökseen ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta. Se katsoo siis, että sitä voidaan pitää EY 68 artiklan 1 kohdassa, kun sitä luetaan yhdessä EY 234 artiklan kanssa, tarkoitettuna tuomioistuimena, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta.

18. Kansallinen tuomioistuin katsoo siis olevansa toimivaltainen tässä tapauksessa ja perustelee näkemyksensä sillä, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa on tulkittava itsenäisesti ja että tätä varten ratkaiseva on paikka, jossa palvelut on tosiasiallisesti suoritettu. Se viittaa tässä yhteydessä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa *Color Drack* antamaan tuomioon,<sup>8</sup> jossa yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäistä luetelmakohtaa tapauksessa, jossa tavarat oli toimitettu eri paikkoihin, jotka sijaitsivat samassa jäsenvaltiossa. Yhteisöjen tuomioistuin korosti kyseisessä tuomiossa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäistä luetelmakohtaa on tulkittava asetuksen lainsäädäntöhistorian, tavoitteiden ja järjestelmän valossa<sup>9</sup> ja että tilanteessa, jossa yhdessä jäsenvaltiossa on useita toimituspaikkoja, vain yhdellä tuomioistuimella on oltava

toimivalta tutkia kaikki sopimukseen perustuvat kanteet.<sup>10</sup> Yhteisöjen tuomioistuin totesi kyseisessä tuomiossa myös, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäistä luetelmakohtaa sovelletaan sekä yhden että usean toimituspaikan tilanteessa<sup>11</sup> ja että tilanteessa, jossa on useita tavarantoimituspaikkoja, on tarkasteltavana olevan säännöksen mukaisena täytäntöönpanopaikkakuntana lähtökohtaisesti pidettävä paikkakuntaa, jossa sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välinen liittymä on läheisin, ja että tällaisessa tilanteessa läheisin liittymä tulee yleensä kysymykseen paikkakunnalla, jolla täytetään pääasiallinen toimitus.<sup>12</sup> Jos pääasiallisen toimituksen täytäntöönpanopaikkaa ei kuitenkaan voida määrittää, kantaja voi haastaa vastaajan valitsemansa toimituspaikan tuomioistuimeen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäisen luetelmakohtaan perusteella.<sup>13</sup>

19. Kansallisen tuomioistuimen mielestä yhteisöjen tuomioistuimen asiassa *Color Drack* antamassaan tuomiossa esittämiä periaatteita voidaan soveltaa myös sopimuksiin, jotka koskevat useissa jäsenvaltioissa suoritettavia palveluja. Kyseinen tuomioistuin katsoo, että toimivaltaisuus pitäisi tällaisessa tapauksessa määrittää sen mukaan, millä paikkakunnalla on läheisin liittymä paikkaan, jossa sijaitsee palvelujen suorittajan

8 – Edellä alaviitteessä 2 mainittu asia *Color Drack*.

9 – Sama asia, tuomion 18 kohta.

10 – Sama asia, tuomion 38 kohta.

11 – Sama asia, tuomion 28 kohta.

12 – Sama asia, tuomion 40 kohta.

13 – Sama asia, tuomion 42 kohta.

toiminnan painopiste. Ennakkoratkaisupyyntön esittäneen tuomioistuimen mukaan kantaja on suorittanut kauppaedustajan palveluja pääasiallisesti omasta kotipaikastaan Itävallassa, joten sitä on pidettävä paikkakuntana, jossa sijaitsee sen palvelujen suorittamisen painopiste, mistä syystä Itävallan tuomioistuimet ovat tässä tapauksessa toimivaltaisia.

siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan säännöstä soveltaa palvelujen suorittamista koskevaan sopimukseen myös silloin, kun palvelut suoritetaan sopimuksen mukaisesti useissa jäsenvaltioissa?

20. Kansallinen tuomioistuin toteaa lisäksi, että asiassa *Besix* annetussa tuomiossa<sup>14</sup> julistettuja periaatteita ei voida soveltaa nyt käsiteltävään asiaan. Kyseisessä asiassa riidan kohteena oli pidättäytymisvelvoite, jota sovellettiin ilman maantieteellisiä rajoituksia, kun nyt käsiteltävässä asiassa palvelujen suorituspaikkoja on rajoitettu määrältään maantieteellisesti.

Mikäli edellä mainittuun kysymykseen vastataan myöntävästi:

Onko edellä mainittua säännöstä tulkitettava siten, että

21. Kansallinen tuomioistuin on tässä tilanteessa lykännyt 23.12.2008 tekemällään päätöksellä asian käsittelyä ja esittänyt unionin tuomioistuimelle EY 68 artiklan nojalla, kun kyseistä artiklaa luetaan EY 234 artiklan kanssa, seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:<sup>15</sup>

b) luonteenomaisen velvoitteen täytöntöönpanopaikka on määritettävä sen paikkakunnan mukaan, jossa sijaitsee palvelun suorittajan toiminnan painopiste, joka arvioidaan toimintaan käytetyn ajan ja sen merkityksen perusteella, ja

”1. a) Voidaanko tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta

c) mikäli toiminnan painopistettä ei voida määrittää, kantaja voi nostaa kanteen kaikkien sopimukseen perustuvien vaatimusten osalta valintansa mukaan millä tahansa

<sup>14</sup> – Asia C-256/00, *Besix*, tuomio 19.2.2002 (Kok., s. I-1699).

<sup>15</sup> – [Tämä alaviite koskee ainoastaan tämän ratkaisuehdotuksen sloveeninkielistä toisintoa.]

paikkakunnalla, jossa palveluja yhteisön alueella suoritetaan?

ja vastasivat unionin tuomioistuimen kysymyksiin.

2. Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi:

## V Osapuolten lausumat

Voidaanko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa soveltaa palvelujen suorittamista koskevaan sopimukseen myös silloin, kun palvelut suoritetaan sopimuksen mukaisesti useissa jäsenvaltioissa?"

### A Tutkittavaksi ottaminen

## IV Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

22. Ennakkoratkaisupyyntö saapui unionin tuomioistuimen kirjaamoon 15.1.2009. Kirjallisessa menettelyssä huomautuksia esittivät pääasian asianosaiset, Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio. Pääasian asianosaisten edustajat sekä Saksan hallituksen ja komission asiamiehet osallistuivat 29.10.2009 pidettyyn istuntoon, jossa ne esittivät suulliset huomautuksensa

23. Kirjallisia huomautuksiaan esittäneistä osapuolista ainoastaan komissio käsittelee tutkittavaksi ottamisen edellytysten täytymistä koskevaa kysymystä, ja se katsoo, että EY 68 artiklan nojalla ainoastaan sellaisten tuomioistuinten ennakkoratkaisupyyntö voidaan tutkia, joiden ratkaisuihin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta. Päätös siitä, onko kyseessä tällainen ylin tuomioistuin, riippuu komission mielestä asiaan liittyvistä konkreettisista olosuhteista eli siitä, voidaanko tietyssä oikeudenkäyntimenettelyssä hakea muutosta tuomioistuinten ratkaisuun vai ei.

24. Komissio katsoo, että nyt käsiteltävään asiaan liittyvien konkreettisten olosuhteiden perusteella ennakkoratkaisupyyntöön esittäneen tuomioistuimen ratkaisuun ei saa hakea muutosta. Komissio väittää, että Itävallan

siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung) 528 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan muutoksenhaku (Revision) ei ole mahdollinen, jos riidanalainen ensimmäisessä oikeusasteessa annettu määräys on pysytetty kaikilta osin. Koska ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin aikoo nyt käsiteltävässä asiassa pysyttää toimivallasta ratkaisun antaneen alimman oikeusasteen tuomioistuimen määräyksen, sen ratkaisuun ei ole enää mahdollista hakea muutosta (Revision). Tästä syystä ennakkoratkaisupyyntö on komission mielestä tutkittava.

tuomioistuimen asiassa Color Drack antamaa tuomiota voidaan soveltaa myös silloin, kun sopimusvelvoitteet on pantava täytäntöön useissa jäsenvaltioissa. Pääasian kantajan, Saksan hallituksen ja komission istunnossa esittämistä lausumista ilmenee myös, että ne katsovat, että yhteisöjen tuomioistuin on jo vastannut tähän kysymykseen asiassa Rehder antamassaan tuomiossa.

#### *B Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

1. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan soveltaminen sopimuksiin, joiden kohteena on palvelujen suorittaminen useissa jäsenvaltioissa (ensimmäisen kysymyksen a kohta)

25. Pääasian kantaja, Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio ehdottavat, että unionin tuomioistuin ratkaisisi ensimmäisen kysymyksen siten, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa sovelletaan myös sopimuksiin, joiden kohteena on palvelujen suorittaminen, kun palvelut suoritetaan useissa jäsenvaltioissa. Nämä osapuolet korostavat lähinnä, että yhteisöjen

26. Pääasian kantaja lisää, että kun asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa sovelletaan nyt käsiteltävään asiaan, noudatetaan myös toimivaltaisen tuomioistuimen ennustettavuuden tavoitetta, koska pääasian sopimuspuolten tekemästä sopimuksesta ilmenee selvästi, missä jäsenvaltioissa kantaja suorittaa palveluja. Kantaja katsoo, että tämä on myös perustavanlaatuisen ero asiassa Besix annettuun tuomioon,<sup>16</sup> jossa ei ollut mahdollista määrittää, missä jäsenvaltioissa sopimusvelvoitteet oli täytettävä, koska sopimuksen kohteena oli pidättäytymisvelvoite.

27. Saksan hallitus korostaa lisäksi, että tuomioistuimen, jolla on läheisin liittymä

<sup>16</sup> – Edellä alaviitteessä 14 mainittu asia Besix.

sopimukseen, on oltava toimivaltainen kaikkien sopimukseen perustuvien vaateiden osalta.

28. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittää, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa sovelletaan palvelujen suorittamisesta tehtyihin sopimuksiin riippumatta siitä, suoritetaanko palvelut yhdessä vai useammassa jäsenvaltiossa. Se korostaa tässä yhteydessä, että tällainen tulkinta vastaa edellä mainitun säännöksen sanamuotoa ja on seuraavien periaatteiden mukainen: ensinnäkin asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtaa on sovellettava aina kun se on kohtuullisesti mahdollista; toiseksi toimivaltaisen tuomioistuimen ennustettavuuden nimissä täytyy olla mahdollista määrittää helposti, mikä on toimivaltainen tuomioistuin jossain tietyssä tapauksessa; kolmanneksi on tarkoituksenmukaista välttää se, että eri tuomioistuimet antavat ratkaisun saman riidan esiatekijöistä; ja vielä neljänneksi nyt käsiteltävän asian kohteena oleviin ennakkoratkaisukysymyksiin annetun ratkaisun on oltava yhdenmukainen yhteisöjen tuomioistuimen Brysselin yleissopimuksen<sup>17</sup> 5 artiklan 1 kohdasta omaksuman tulkin kanssa.

17 – Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskeva 27.9.1968 allekirjoitettu Brysselin yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9.10.1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1, oikaistu teksti s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä 25.10.1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä 26.5.1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) sekä Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä 29.11.1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1).

29. Komissio korostaa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtan sanamuodosta ja rakenteesta ei ilmene, että tavaroiden luovutuksista tai palvelujen suorituksista tehtäviä sopimuksia koskeva toimivalta määräytyisi tämän säännöksen mukaisesti ainoastaan siinä tapauksessa, että sopimusvelvoite täytetään vain yhdessä jäsenvaltiossa. Tällainen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtan soveltamisalan rajoittaminen ei ole myöskään tämän säännöksen tarkoituksen mukainen. Komissio korostaa, että kyseisen asetuksen johdanto-osan toisesta, kuudennessa ja kahdeksannesta perustelukappaleesta ilmenee, että sisämarkkinoiden asianmukaisen toiminnan takaamiseksi on tarkoituksenmukaista antaa sääntöjä toimivaltaristiriitoja koskevien säännösten yhtenäistämistä, jos kantajalla on kotipaikka jossain jäsenvaltiossa mutta riita on joiltain osin luonteeltaan valtioden rajat ylittävä. Komissio väittää, että olisi tämän tarkoituksen vastaista, jos erityisen toimivallan määrittäminen irtaimen tavaran kauppaa ja palvelujen suorittamista koskevien sopimusten osalta rajoittuisi ainoastaan siihen tapaukseen, että tällaiset sopimukset pannaan täytäntöön vain yhdessä jäsenvaltiossa. Tämän lisäksi tällainen rajoitus asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohtan soveltamisalaan heikentäisi huomattavasti säännöksen tehokkuutta, koska kyseistä säännöstä ei voitaisi enää soveltaa siinäkään tapauksessa, että vain pieni osa tavaroista luovutettaisiin tai palveluista suoritettaisiin jossain toisessa jäsenvaltiossa. Samalla tavoin tämä ratkaisu olisi ristiriidassa niiden historiallisten syiden kanssa, joiden vuoksi kyseinen säännös annettiin. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohtaa muutettiin Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan voimassa olleen määräyksen osalta siten, että tavaroiden luovutuksen ja palvelujen suoritusten osalta kyseisessä säännöksessä tarkoitetuksi ”täytäntöönpanopaikaksi” vahvistettiin luonteenomaisen sopimusvelvoitteen täytäntöönpanopaikka. Komission mielestä kyseisellä säännöksellä pyritään siten

helpottamaan toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämistä kansainvälisessä kaupassa useimmin esiintyvien sopimusten osalta siten, että se määritetään luonteenomaisen sopimusvelvoitteen täytäntöönpanopaikan perusteella.

lan 1 alakohdan sanamuodossa viitataan vain yhteen täytäntöönpanopaikkaan, koska sanaa ”paikka” käytetään aina yksikössä. Tämä asianosainen viittaa lisäksi asiassa Besix annettuun tuomioon<sup>20</sup> ja väittää, että on mahdollista välttää haitat, joita saattaa aiheutua siitä, että eri tuomioistuimet antavat ratkaisun saman riidan eri osatekijöistä, määräämällä siitä, että kantajan on nostettava kanne vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa.

30. Toisin kuin kaikki muut osapuolet, pääasian vastaaja sitä vastoin katsoo, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa ei sovelleta palvelujen suorittamista koskeviin sopimuksiin, jos palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa. Kyseinen asianosainen korostaa, että asiassa Color Drack annettua yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota, joka koski tavaroiden toimittamisesta yhteen ainoaan jäsenvaltioon tehtyä sopimusta, ei voida soveltaa nyt käsiteltävässä asiassa, jonka kohteena on palvelujen suorittamista useissa jäsenvaltioissa koskeva sopimus, koska tällainen ratkaisu ei ole riittävä takaamaan toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämisen ennustettavuuden vaatimusta. Koska kantaja on saanut suurimman osan liikevaihdostaan muista jäsenvaltioista kuin Itävalasta (vastaajan mukaan suurin osa liikevaihdosta saatiin Puolasta), ei ole ollut mahdollista ennustaa toimivaltaista tuomioistuinta. Vastaaja vetoaa tässä yhteydessä myös julkisasiamies Botin asiassa Color Drack antamaan ratkaisuehdotukseen,<sup>18</sup> jossa todettiin, että toimivaltaa ei voida määrittää asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan perusteella, jos sopimusvelvoitteiden täyttämispaiikat sijaitsevat useissa jäsenvaltioissa.<sup>19</sup> Pääasian vastaaja väittää myös, että asetuksen N:o 44/2001 5 artik-

2. Toimivaltaisuuden määrittäminen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohtan perusteella (ensimmäisen kysymyksen b kohta)

31. Pääasian kantaja ja komissio väittävät, että toimivaltainen tuomioistuin on määritettävä palveluja suorittavan oikeussubjektin toiminnan painopisteen (Tätigkeitsschwerpunkt) sijaintipaikan perusteella.

32. Kantaja korostaa lisäksi, että sopimuspuolet voivat helposti määrittää etukäteen sopimuksessa paikan, jossa palvelujen tarjoamisen painopiste sijaitsee, ja että tällä tavoin toimivaltaisuuden määrittäminen vastaa

18 – Julkisasiamies Botin edellä alaviitteessä 2 mainitussa asiassa Color Drack 15.2.2007 antama ratkaisuehdotus.

19 – Sama asia, ratkaisuehdotuksen 30 kohta.

20 – Edellä alaviitteessä 14 mainittu asia Besix.

toimivaltaisen tuomioistuimen ennustettavuuden tavoitetta, koska kantaja tietää tarkasti, missä tuomioistuimissa hän voi esittää vaatimuksen, kun puolestaan vastaaja tietää, mihin tuomioistuihin hänet voidaan haastaa. Pääasian kantaja totesi istunnossa, että kauppaedustaja on suorittanut suullisesti tehdyn sopimuksen perusteella useita palveluja hankkimalla uusia asiakkaita päämiehelle ja hoitamalla yhteyksiä olemassa oleviin asiakkaisiin, neuvottelemalla asiakkaiden kanssa ennen sopimusten tekemistä, tekemällä sopimuksia, vastaanottamalla reklamaatioita ja takaamalla päämiehelle yleisen tuen sen tuotteiden myynissä. Koska se on suorittanut näitä palveluja lähinnä omassa kotipaikassaan Itävallassa, kyseinen asianosainen katsoo, että toimivalta riidan ratkaisemiseksi kuuluu itävaltalaiselle tuomioistuimelle.

sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen maantieteellistä läheisyyttä koskevan vaatimuksen; ja neljänneksi sillä taataan myös asianosaisten prosessuaalinen yhdenvertaisuus, koska kantajalla on tällä tavoin mahdollisuus nostaa kanne sopimusvelvoitteen täytäntöönpanopaikan tuomioistuimessa, kun puolestaan vastaaja voidaan haastaa oikeuteen vain yhdessä jäsenvaltiossa. Komissio korostaa, että on selvitettävä, missä jäsenvaltioissa palvelut on pääasiallisesti suoritettu; tätä varten on otettava huomioon kaikki seikat, esimerkiksi paikka, jossa suurin osa sopimuksista on tehty, ja paikka, josta on saatu suurin osa liikevaihdosta. Komissio väittää, että tässä tapauksessa paikka, jossa palvelut on suurimmaksi osaksi suoritettu, on Itävalta, koska kauppaedustaja on suorittanut 70 prosenttia palveluista kyseisessä maassa ja vain 30 prosenttia ulkomailla. Se, että kantaja on saanut Itävallassa vain 25 prosenttia liikevaihdostaan, ei estä itävaltalaisen tuomioistuimen toimivaltaisuutta, koska kantaja on järjestänyt oman toimintansa itävaltalaisessa Amstettenin kaupungissa sijaitsevasta kotipaikastaan.

33. Komission mielestä toimivaltaisuuden määrittäminen palveluja suorittavan oikeussubjektin toiminnan painopisteen perusteella on niiden eri päämäärien mukainen, joita tavoitellaan sillä, että asianmukaisen tuomioistuimen katsotaan olevan toimivaltainen: se on ensinnäkin sen vaatimuksen mukainen, jonka mukaan kaikki tietystä sopimuksesta johtuvat riidat on käsiteltävä yhdessä tuomioistuimessa; toiseksi se on toimivaltaisen tuomioistuimen ennustettavuutta koskevan tavoitteen mukainen; kolmanneksi tällainen toimivaltaisuuden määrittäminen täyttää

34. Saksan hallituksen mielestä useassa jäsenvaltiossa täytäntöön pannun edustusopimuksen osalta on sovellettava kumottavissa olevaa olettamaa, jonka mukaan paikkakunta, jossa sopimukseen perustuvat palvelut suoritetaan ja jonka perusteella toimivaltainen tuomioistuin määräytyy, on paikkakunta,

jossa kauppaedustajalla on ”pääasiallinen toimipaikka” (Hauptbüro).

Kyseinen hallitus ymmärtää näet tämän perusteen siten, että se merkitsisi sitä, että määritettäisiin palveluja suorittavan oikeussubjektin toiminnan painopiste yleisellä tasolla. Se väittää, että palvelujen suorituspaikan on oltava paikka, jossa palvelut todellisuudessa suoritetaan sopimuksen perusteella, mikä kuitenkin tässä tapauksessa kuuluu kansallisen tuomioistuimen selvittäväksi asian tosiseikkojen ja taloudellisten arviointiperusteiden mukaisesti.

35. Komissio korosti Saksan hallituksen tähän väitteeseen istunnossa antamassaan vastauksessa, että se ei ole samaa mieltä siitä, että voitaisiin turvautua tällaiseen oletamaan, koska se on ristiriidassa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan tarkoituksen kanssa, sillä toimivalta on määritettävä sen soveltamisalalla tosiseikkojen perusteella. Kansallinen tuomioistuin tutkii tällaiset seikat vain silloin, jos vastaaja on riitauttanut olettaman, joten todistustaakka on viimeksi mainitulla. Tällaisella olettamalla suositetaan kauppaedustajaa liikaa, koska hän voi aina olla kantajana ja vastaajana oman kotipaikkansa tuomioistuimessa,<sup>21</sup> kun tällaisella olettamalla on vastaajan osalta vain se vaikutus, että toimivalta määräytyy ikään kuin asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan 1 kohdan yleissäännön perusteella.

3. Toimivaltaisuuksien määrittäminen siinä tapauksessa, että toiminnan painopistettä ei voida määrittää (ensimmäisen kysymyksen c kohta)

37. Pääasian kantaja ja Saksan hallitus katsovat, että ensimmäisen kysymyksen c kohtaan, jossa tiedustellaan, voiko kantaja nostaa kanteen valintansa mukaan millä tahansa paikkakunnalla, jossa palveluja yhteisön alueella suoritetaan, mikäli toiminnan painopistettä ei voida määrittää, olisi vastattava myöntävästi.

36. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus pitää epäasianmukaisena sitä, että toimivalta määräytyisi palveluja suorittavan oikeussubjektin toiminnan painopisteen perusteella.

38. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittää sitä vastoin, että mikäli palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa eikä ole mahdollista määrittää paikkakuntaa, jossa

21 – Komissio ei käyttänyt istunnossa käsitettä ”Hauptbüro” vaan käsitteitä ”Niederlassung” tai ”Hauptniederlassung”.

pääasiallinen palvelu on suoritettu, asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdasta ei voida soveltaa, koska siinä annetaan kantajalle oikeus valita tuomioistuin, jossa hän esittää vaatimuksensa, mistä seuraisi, että toimivalta olisi mielivaltaisesti määritellyillä tuomioistuimella, ja tällainen tapa määrittää toimivaltaisuus olisi vastaajan kannalta erittäin heikosti ennustettavissa.

39. Ensimmäisen kysymyksen a ja b kohtaan esittämänsä ratkaisun perusteella komissio ei ota kantaa ensimmäisen kysymyksen c kohtaan.

42. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittää, että siinä tapauksessa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdasta ei sovelleta siitä syystä, että palvelujen suorituspaikkaa ei voida määrittää, sovelletaan saman säännöksen a alakohdtaa. Kyseisen hallitus viittaa perusteluissaan 5 artiklan 1 alakohdan c alakohdtaan, jossa säädetään, että kyseisen säännöksen a alakohdtaa sovelletaan, jos b alakohdta ei ole sovellettavissa.

43. Saksan hallitus ei ota kantaa toiseen ennakkoratkaisukysymykseen.

### *C Toinen ennakkoratkaisukysymys*

40. Pääasian kantaja ja komissio katsovat, että toiseen ennakkoratkaisukysymykseen ei pidä vastata, kun otetaan ensimmäiseen kysymykseen annettava myöntävä vastaus huomioon.

## **VI Julkisasiamiehen arviointi**

### *A Johdanto*

41. Pääasian vastaaja katsoo, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdasta ei sovelleta nyt käsiteltävään asiaan, koska päinvastaisessa tapauksessa – samoin kuin jos sovellettaisiin saman säännöksen b alakohdtaa – ei olisi mahdollista taata toimivaltaisen tuomioistuimen ennustettavuutta eikä oikeusvarmuutta.

44. Unionin tuomioistuinta pyydetään nyt käsiteltävässä asiassa tulkitsemaan asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan

b alakohdan toista luettelumakohtaa edustussopimuksen osalta<sup>22</sup> silloin, kun kauppaedustaja suorittaa palveluja useissa jäsenvaltioissa. Unionin tuomioistuimella on siis tilaisuus antaa ratkaisu kysymykseen, joka koskee toimivaltaisuutta tutkia useissa jäsenvaltioissa suoritettavia palveluja koskevista sopimuksista johtuvat riidat, mihin oikeuskirjallisuudessa oli jo jonkin aikaa kiinnitetty huomiota.<sup>23</sup> Tämä kysymys tuli näet esiin kuljetussopimuksen osalta jo asiassa Rehder,<sup>24</sup> mutta kyseisessä asiassa se, että palveluja suoritettiin useissa jäsenvaltioissa, ei aiheuttanut suuria ongelmia, koska palvelun mahdollisia suorituspaikkoja oli vain kaksi eli lähtöpaikka ja määräpaikka. Tästä syystä nyt käsiteltävä asia on ensimmäinen, jossa unionin tuomioistuimen on annettava ratkaisu toimivaltaisuudesta siinä tapauksessa, että

palveluja suoritetaan useilla paikkakunnilla, jotka sijaitsevat eri jäsenvaltioissa.

45. Nyt käsiteltävä asia ei ole kuitenkaan ainoa vireillä oleva asia, jossa tällainen ongelma on tuotu unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi. Todettakoon, että unionin tuomioistuimessa on tällä hetkellä vireillä myös toinen asia, jonka kohteena on samankaltainen kysymys, eli asia Seunig vastaan Hölzel,<sup>25</sup> jonka kohteena on samalla tavoin toimivaltaisuuden määrittäminen silloin, kun palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa. Nyt käsiteltävässä asiassa tehtävällä päätöksellä on vaikutuksia myös asiassa Seunig annettavaan ratkaisuun.

22 – Yhteisöjen tuomioistuin oli käsitellyt itse asiassa jo asiassa C-420/97, *Leathertex*, 5.10.1999 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-6747) Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinnan yhteydessä kysymyksiä, jotka koskivat toimivaltaa edustussopimuksesta johtuvien riitojen osalta. Tällä tuomiolla ei ole kuitenkaan merkitystä nyt käsiteltävän asian kannalta, koska Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa määrättiin toimivallasta eri tavoin kuin asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan vastine on nykyään asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohta; määritettäessä toimivaltaa viimeksi mainitun säännöksen perusteella riidanalaisen velvoitteen täyttämipaikka vahvistetaan sopimussuhteeseen sovellettavan lain perusteella (*lex causae*), mutta sovellettavan lain määrittää kansallinen tuomioistuin, jossa asia on pantu vireille, sen oikeusjärjestyksessä sovellettavien kollisionormien perusteella. Ks. toimivaltaisuuden määrittämisestä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella myös tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 76.

23 – Oikeuskirjallisuudessa käsitellään tätä kysymystä esim. seuraavissa: Gaudemet-Tallon, H., *Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 3. painos, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 2002, s. 159, 199 kohta; Mankowski, P., teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), *Brussels I Regulation*, Sellier. European Law Publishers, München, 2007, s. 147, 120 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja Leible, S., ”Zuständiges Gericht für Entschädigungsansprüche von Flugpassagieren”, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nro 16/2009, s. 573.

24 – Edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Rehder.

46. Haluaisin lisäksi korostaa, että sopimukset, joiden osalta saattaa tulla esiin toimivaltaisuuden määrittämistä koskeva kysymys, koska palveluja mahdollisesti suoritetaan useissa jäsenvaltioissa, ovat tyypiltään melko

25 – Asia C-147/09, *Seunig v. Hölzel*; ennakkoratkaisukysymykset on julkaistu EUVL:ssä C 153, s. 27. Asiassa Seunig, kantaja, jonka kotipaikka oli Itävallassa, oli alun perin antanut vastaajalle, jonka kotipaikka oli Tšekin tasavallassa, valtakirjan erilaisten tehtävien hoitamista varten (esim. pankkiasioita ja käytännön tehtäviä avustusten ja senioritalon paikan saamiseksi) ja antanut tämän jälkeen vastaajalle yleisvaltakirjan, jonka mukaan tämä sai edustaa häntä kaikissa asioissa. Ennakkoratkaisupyyntöön esittänyt tuomioistuin toteaa, että ei ole mahdollista selvittää, onko vastaaja suorittanut suurimman osan kantajan lukuun hoitamista tehtävistä Itävallassa vai Tšekin tasavallassa. Ks. kyseisen asian toiseikat 27.2.2009 päiväystä Oberlandesgericht Wienin (Itävalta) ennakkoratkaisupyyntöä.

erilaisia. Tällainen kysymys saattaa tulla esiin esimerkiksi myös asianajajan ja asiakkaan välisen toimeksiantosopimuksen yhteydessä.<sup>26</sup> Jos esimerkiksi asianajotoimisto, jolla on kotipaikka Luxemburgissa, edustaa saksalaista asiakasta Ranskassa pidettävässä istunnossa ja asiakkaan ja asianajotoimiston välille syntyy riita, tulee myös esiin kysymys siitä, mikä tuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan tämän riidan. Samalla tavoin toimivaltaisuuden määrittäminen saattaa aiheuttaa vaikeuksia myös silloin, kun kyseessä on välityssopimus, jos välittäjä toimii päämiehen lukuun useissa jäsenvaltioissa. Tästä syystä unionin tuomioistuimen pitää ratkaisunsa antaessaan ottaa huomioon myös mahdolliset seuraukset, joita sen ratkaisulla saat-  
taa olla muuntutyypisiin sopimuksiin, jotka koskevat palvelujen suorittamista useissa jäsenvaltioissa.

### *B Tutkittavaksi ottaminen*

47. EY 68 artiklan 1 kohdan nojalla, kun kyseistä määräystä luetaan yhdessä EY 234 artiklan kanssa, EY:n perustamissopimuksen IV osaston (viisumi-, turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka sekä muu henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen liittyvä politiikka) tulkintaa taikka kyseiseen osastoon perustuvien yhteisön toimielinten toimien pätevyyttä tai tulkintaa koskevia kysymyksiä voi esittää vain tuomioistuin, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan

saa hakea muutosta.<sup>27</sup> Asetus N:o 44/2001, joka on annettu EY 61 artiklan c kohdan ja EY 67 artiklan 1 kohdan perusteella, kuuluu kyseisen IV osaston nojalla annettuihin yhteisön toimielinten toimiin.

48. Nyt käsiteltävässä asiassa ratkaisu kysymykseen, voidaanko ennakkoratkaisupyynnön esittänyttä tuomioistuinta pitää tuomioistuimena, ”jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta”, riippuu itse asiassa päätöksestä, joka tehdään muutoksenhakutuomioistuimessa, joka käsittelee toimivaltaisuudesta annettua määräystä, jota koskeva asia on vireillä kyseisessä tuomioistuimessa.<sup>28</sup> Kuten Itäval-

26 – Vastaavasti myös edellä alaviitteessä 23 mainittu Manowski, s. 147, 120 kohta.

27 – Todettakoon, että Lissabonin sopimuksen, jolla muutetaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan yhteisöjen perustamissopimusta ja joka allekirjoitettiin Lissabonissa 13.12.2007 (EUVL 2007, C 306, s. 1), 2 artiklan 67 kohdalla kumotaan nykyinen EY 68 artikla. Tämä tarkoittaa sitä, että kun Lissabonin sopimus on tullut voimaan 1.12.2009, kaikki jäsenvaltioiden tuomioistuimet voivat esittää tätä alaa koskevia ennakkoratkaisukysymyksiä eivätkä ainoastaan tuomioistuimet, joiden päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta. Koska ennakkoratkaisupyynnöjen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä arvioidaan sen päivämäärän perusteella, jona ne on esitetty unionin tuomioistuimelle, kyseisellä Lissabonin sopimuksen määräyksellä ei ole vielä mitään merkitystä nyt käsiteltävän asian kannalta.

28 – Korostettakoon, että sen selvittäminen, onko kyseessä tuomioistuin, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, ei ole abstraktinen vaan konkreettinen toimenpide, jolloin kyse on siitä, onko muutoksenhakukeinoja käytettävissä juuri kyseisen asian osalta. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin on asiaan liittyvät seikat tutkittuaan jättänyt muutamia ennakkoratkaisupyynnöitä tutkimatta esim. asiassa C-51/03, Georgescu, 31.3.2004 antamallaan määräyksellä (Kok., s. I-3203, 29–32 kohta) ja asiassa C-555/03, Warbecq, 10.6.2004 antamallaan määräyksellä (Kok., s. I-6041, 12–15 kohta). Ks. oikeuskirjallisuudessa käsitteen ”tuomioistuin, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta” konkreettisen arvioinnin osalta esim. Rossi, M., teoksessa Callies, C. ja Ruffert, M. (toim.), *EUV/EGV. Das Verfassungsrecht der Europäischen Union mit Europäischer Grundrechtecharta. Kommentar*, 3. painos, Beck, München, 2007, s. 951, 4 kohta.

lan siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung) 528 §:n 2 momentin 2 kohdasta ilmenee, ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen päätökseen ei saa hakea muutosta (Revision), jos se pysyttää alimman oikeusasteen tuomioistuimen tekemän toimivaltaa koskevan päätöksen. Tästä voidaan näin ollen tehdä se vastakohtaispäätelmä, että jos ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuim ei pysyt alimmassa oikeusasteessa tehtyä päätöstä, sen päätökseen voidaan hakea muutosta tuomioistuimessa (Revision).

49. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin selventää, että se aikoo pysyttää alimman oikeusasteen tuomioistuimen toimivallasta tekemän päätöksen ja että tästä syystä sen ratkaisuun ei voida hakea muutosta.<sup>29</sup> Korostettakoon kuitenkin, että tämän päätöksen sisältö ei riipu yksinomaan ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen suorittamasta arvioinnista, vaan ennen kaikkea unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisukysymyksiin antamista vastauksista. Jos unionin tuomioistuimen vastaus on aineellisesti yhtäpitävä Itävallan alimman oikeusasteen tuomioistuimen tekemän päätöksen kanssa, ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen päätökseen ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta; jos unionin tuomioistuin vastaa sitä vastoin

eri tavalla, ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen päätökseen voidaan hakea muutosta, ja tästä syystä tällainen tuomioistuin ei ole siinä tapauksessa tuomioistuin, ”jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta”.

50. Edellä esitetystä huolimatta ennakkoratkaisukysymykset on mielestäni tutkittava nyt käsiteltävässä asiassa. Tätä päätelmää tukeva tärkein perustelu ovat seuraukset, joita aiheutuisi, jos kysymykset jätettäisiin tutkimatta. Silloin ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen pitäisi tehdä päätös itse, ja se pysyttäisi alimmassa oikeusasteessa tehdyn päätöksen. Tästä seuraisi, että ennakkoratkaisupyynnön esittäneestä tuomioistuimesta tulisi tuomioistuin, ”jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta”. Jos ennakkoratkaisukysymykset jätettäisiin tutkimatta, otettaisiin kantaa unionin tuomioistuimen (ja siten myös ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen) käsitykseen aineellisesta oikeudesta tässä tapauksessa, koska lähtökohtana olisi se oletama, että unionin tuomioistuin (ja siten myös ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin) tekee erilaisen ratkaisun kuin Itävallan alimman oikeusasteen tuomioistuin. Nyt käsiteltävässä asiassa on kyseessä ainoastaan se *mahdollisuus*, että ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on tuomioistuin, jonka ratkaisuihin ei saa hakea muutosta, mutta tällaisen mahdollisuuden pitäisi riittää siihen, että esitettyjen ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamisen edellytykset täyttyvät, koska tutkittavaksi ottamisen edellytysten selvittämismahdollisuudessa ei ole vielä mahdollista tietää, minkä sisältöinen

29 – Lisättäköön, että Itävallan oikeuskirjallisuudessa ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä EY 68 artiklan 1 kohdan soveltamisalalla Itävallan siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung) 528 §:n 2 momentin 2 kohdan osalta koskevaa kysymystä käsittelee Tarko, I., teoksessa Mayer, H., *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag*, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2003, EY 68 artiklaa koskeva kommentaari, 8 kohta, jossa todetaan, että kansallinen muutoksenhakutuomioistuin voi nyt käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa esittää ennakkoratkaisupyynnön ainoastaan, jos se aikoo pysyttää alimmassa oikeusasteessa tehdyn päätöksen, mikä merkitsisi sitä, että mahdollista muutoksenhakua (Revision) ei voitaisi tutkia; edellä mainitun kirjoittajan mielestä tällainen seikka on mainittava ennakkoratkaisupyynnössä.

ratkaisu annetaan. Katson siis, että asia on otettava tutkittavaksi ja kansalliselle tuomioistuimelle pitäisi antaa kaikki tulkinnan osatekijät, joita se tarvitsee nyt käsiteltävän riidan ratkaisemiseksi.

mukaan, jossa sijaitsee palvelujen suorittajan toiminnan painopiste. Ensimmäisen kysymyksen c kohta koskee sen sijaan sitä, voidaanko silloin, kun toiminnan painopistettä ei voida määrittää, nostaa kanne kaikkien sopimuksesta johtuvien vaateiden osalta kantajan valinnan mukaan millä tahansa paikkakunnalla, jossa palveluja yhteisön sisällä suoritetaan.

51. Ennakkoratkaisukysymykset on näin ollen tutkittava.

53. Aloitan tarkasteluni kuvaamalla asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luettelakodassa tarkoitettuihin palvelujen suorittamista koskeviin sopimuksiin kuuluvan edustus sopimuksen peruspiirteitä ja käsittelemä tämän jälkeen kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset.

### *C Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

52. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on moniosainen. Ensimmäisen kysymyksen a kohdassa pyritään selvittämään, sovelletaanko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luettelakohdtaa sopimuksiin, joiden perusteella palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa, kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevan edustus sopimuksen perusteella. Ensimmäisen kysymyksen b kohta koskee toimivaltaisuuden määrittämistä, kun kyseessä on edustus sopimus, jonka perusteella kauppaedustajan palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa; on tarkemmin sanoen selvittettävä, vahvistetaanko sopimuksen luonteenomaisen velvoitteen täyttämipaikka sen paikkakunnan

1. Edustus sopimusta koskevia alustavia huomautuksia

a) Edustus sopimuksen ominaispiirteet

54. Edustus sopimuksia koskeva jäsenvaltioiden lainsäädäntö vastaa tällaisen sopimuksen peruspiirteiden osalta jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön

yhteensovittamisesta annettua direktiiviä 86/653/ETY<sup>30</sup> (jäljempänä direktiivi 86/653).

55. Direktiivissä 86/653 säädetään, että kauppaedustajalla tarkoitetaan itsenäistä välittäjää, jolla on pysyvä<sup>31</sup> valtuutus neuvotella tavaroiden myynnistä ja ostosta toisen

henkilön (päämiehen) puolesta tai neuvotella ja tehdä sopimuksia tällaisista liiketoimista päämiehen nimissä ja lukuun.<sup>32</sup> Kauppaedustajan tulee pyrkiä sopivalla tavalla neuvottelemaan ja tarvittaessa päättää liiketoimista, jotka on annettu hänen tehtäväkseen, antaa päämiehelle kaikki hallussaan olevat tarpeelliset tiedot ja noudattaa päämiehen antamia kohtuullisia ohjeita.<sup>33</sup> Kauppaedustajan tulee tehtävänsä hoitaessaan huolehtia päämiehen edusta ja toimia velvollisuudentuntoisesti ja rehellisesti.<sup>34</sup>

30 – Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18.12.1986 annettu neuvoston direktiivi 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17). Kuten kyseisen direktiivin johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa todetaan, kyseinen direktiivi on annettu mm. siksi, että kaupallista edustusta koskevien kansallisten säännösten erot haittaavat oleellisesti edustus sopimusten tekemistä ja toimintaa, jos päämies ja kauppaedustaja ovat eri jäsenvaltioista. Todettakoon, että direktiivi on otettu esim. seuraavissa maissa osaksi kansallista oikeusjärjestystä antamalla tai muuttamalla seuraavassa mainittuja kansallisia säädöksiä: Itävallassa Handelsvertretergesetz, Belgiassa Loi relative au contrat d'agence commerciale, Ranskassa Code de commerce (L134–1–L134–17 §), Italiassa Codice Civile (1742–1753 §), Saksassa Handelsgesetzbuch (84–92c §), Sloveniassa Obligacijski zakonik (807–836 §) ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa Statutory Instrument 1993 No. 3053 – The Commercial Agents (Council Directive) Regulations 1993.

31 – Korostettakoon, että edustus sopimus on luonteeltaan jatkuva sopimus, kuten direktiivin 86/653 sanamuodosta selvästi ilmenee. Tämän sopimussuhteen jatkuvuus ilmenee selvästi myös joidenkin direktiivin kansallisissa oikeusjärjestyksissään täytäntöön panneiden jäsenvaltioiden säännösten sanamuodosta. Esimerkiksi Itävallan oikeudessa kauppaedustajia koskevan lain (Handelsvertretergesetz) 1 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa: ”Handelsvertreter ist, wer von einem anderen mit der Vermittlung oder dem Abschluss von Geschäften – – *ständig* betraut ist – –” Belgian oikeudessa edustus sopimuksesta annetun lain (Loi relative au contrat d'agence commerciale) 1 §:ssä säädetään seuraavaa: ”Le contrat d'agence commerciale est le contrat par lequel – – l'agent commercial est chargée de façon permanente – – de la négociation et éventuellement de la conclusion d'affaires – – du commettant.” Ranskan oikeudessa kauppalaain (Code de commerce) L134–1 §:ssä säädetään seuraavaa: ”L'agent commercial est un mandataire qui – – est chargé, de façon permanente, de négocier et, éventuellement, de conclure des contrats – –” Italian oikeudessa siviililain (Codice Civile) 1742 §:n sanamuoto on seuraava: ”Col contratto di agenzia una parte assume *stabilmente* l'incarico di promuovere, per conto dell'altra – – la conclusione di contratti – –” Saksan oikeudessa kauppalaain (Handelsgesetzbuch) 84 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa: ”Handelsvertreter ist, wer – – *ständig* damit betraut ist, für einen anderen – – Geschäfte zu vermitteln oder in dessen Namen abzuschließen – –” Slovenian oikeudessa velvoitelain (Obligacijskega zakonik) 807 §:n sanamuoto on seuraava: ”Š pogodbo o trgovskem zastopanju se zastopnik zaveže, da bo ves čas skrbel za to, da bodo tretje osebe sklepale pogodbe z njegovim naročiteljem – –” Yhdistyneen kuningaskunnan oikeusjärjestyksessä tätä koskeva säännös on kauppaedustajista annetun asetuksen (The Commercial Agents (Council Directive) Regulations 1993) 2 §:n 1 momentti, jonka mukaan ”Commercial agent' means a self-employed intermediary who has *continuing* authority to negotiate the sale or purchase of goods on behalf of another person – –” Kursivointi tässä.

56. Päämiehellä on puolestaan direktiivin 86/653 nojalla velvollisuus toimittaa kauppaedustajalle kyseisiä tavaroita koskeva tarpeellinen aineisto ja hankkia kauppaedustajalle edustus sopimuksen täyttämistä varten tarpeelliset tiedot; jos lisäksi päämiehellä on aihetta otaksua, että toiminta tulee olemaan merkittävästi suppeampaa kuin kauppaedustajalla yleensä olisi ollut aihetta olettaa, hänen tulee ilmoittaa tästä kauppaedustajalle.<sup>35</sup> Päämiehen

32 – Ks. direktiivin 86/653 1 artiklan 2 kohta.

33 – Ks. direktiivin 86/653 3 artiklan 2 kohta. Huomattakoon, että direktiivin 5 artiklassa säädetään nimenomaisesti, että osapuolet eivät saa poiketa 3 ja 4 artiklan säännöksistä, joissa säädetään kauppaedustajan ja päämiehen oikeuksista ja velvollisuuksista.

34 – Ks. direktiivin 86/653 3 artiklan 1 kohta.

35 – Ks. direktiivin 86/653 4 artiklan 2 kohta.

tulee toimia velvollisuudentuntoisesti ja rehellisesti suhteessa kauppaedustajaan.<sup>36</sup>

57. Kauppaedustajalla on oikeus saada toiminnastaan provisio.<sup>37</sup> Yleensä palkkion määrästä sovitaan sopimuspuolten kesken, mutta direktiivissä 86/653 säädetään, että jos sopimuspuolet eivät ole sopineet palkkiosta, kauppaedustajalla on oikeus palkkioon, joka vastaavia tavaroita edustaville kauppaedustajille yleensä maksetaan siellä, missä hän harjoittaa liiketoimintaansa, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta palkkion määrää koskevien jäsenvaltion pakottavien säännösten soveltamista.<sup>38</sup>

58. Direktiivissä 86/653 ei säädetä nimenomaisesti siitä, että edustus sopimus pitäisi tehdä kirjallisesti, mutta jäsenvaltiot voivat säätää, että edustus sopimus ei ole pätevä, ellei sitä ole laadittu kirjallisesti.<sup>39</sup> Direktiivissä

säädetään lisäksi, että edustus sopimuksen osapuolella on oikeus pyynnöstä saada toiselta osapuolelta tämän allekirjoittama asiakirja, jossa ovat sopimusehdot niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.<sup>40</sup> Tätä oikeutta pidetään direktiivissä 86/653 luovuttamattomana.<sup>41</sup>

b) Edustus sopimus palvelujen suorittamista koskevana sopimuksena

59. Nyt käsiteltävän asian osalta on todettava, että edustus sopimus on sopimus, jonka kohteena on palvelujen suorittaminen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luettelamakohdassa tarkoitetulla tavalla.<sup>42</sup> Kuten yhteisöjen tuomioistuin

36 – Ks. direktiivin 86/653 4 artiklan 1 kohta.

37 – Direktiivin 86/653 7 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään, että kauppaedustajalla on oikeus saada provisio edustus sopimuksen voimassaoloaikana päätetystä liiketoimesta, jos se on päätetty hänen myötävaikutuksestaan tai jos se on päätetty sellaisen kolmannen henkilön kanssa, jonka hän on aikaisemmin hankkinut asiakkaaksi vastaavia liiketoimia varten, tai jos hänelle on osoitettu tietty maantieteellinen alue tai tietty asiakaspiiri taikka jos hänellä on yksinoikeus tiettyyn maantieteelliseen alueeseen tai tiettyyn asiakaspiiriin. Tiettyissä poikkeustapauksissa kauppaedustajalla on kuitenkin oikeus provisiioon myös liiketoimista, jotka on päätetty edustus sopimuksen voimassaolon päätyttyä (ks. direktiivin 8 artikla).

38 – Ks. direktiivin 86/653 6 artiklan 1 kohta.

39 – Ks. direktiivin 86/653 6 artiklan 1 kohta.

40 – Ks. direktiivin 86/653 13 artiklan 1 kohta. Todettakoon, että esim. Ranskassa, Italiassa, Saksassa ja Sloveniassa lainsäätäjät on käyttänyt tätä mahdollisuutta; näiden valtioiden oikeussäännöissä ei säädetä nimenomaisesti siitä, että edustus sopimus pitäisi tehdä kirjallisesti, vaan niissä säädetään vain, että sopimuspuoli voi vaatia toiselta sopimuspuolelta kirjallista sopimusta, josta sopimuksen sisältö ilmenee. Ks. Belgian oikeudessa edustus sopimuksesta annetun lain (Loi relative au contrat d'agence commerciale) 5 §; Italian oikeuden osalta siviililain (Codice Civile) 1742 §; Ranskan oikeuden osalta kauppalaan (Code de commerce) L134–2 §; Saksan oikeuden osalta kauppalaan (Handelsgesetzbuch) 85 § ja Slovenian oikeuden osalta velvoitelain (Obligacijski zakonik) 808 §.

41 – Ks. direktiivin 86/653 13 artiklan 1 kohta.

42 – Tätä näkemystä tukee myös oikeuskirjallisuus. Ks. esim. Gaudemet-Tallon, H., "Du 5 octobre 1999. – Cour de justice des Communautés européennes..." [asiassa Leathertex annettua tuomiota koskeva kommentaari], *Revue critique de droit international privé*, nro 1/2000, s. 88; Emde, R., "Heimatgerichtsstand für Handelsvertreter und andere Vertreibsmittler?", *Kommunikation & Recht*, nro 7/2003, s. 508; edellä alaviitteessä 23 mainittu Mankowski, s. 131, 89 kohta; Fach Gómez, K., "El Reglamento 44/2001 y los contratos de agencia comercial internacional: aspectos jurisdiccionales", *Revista de derecho comunitario europeo*, nro 14/2003, s. 208; Berlioz, P., "La notion de fourniture de services au sens de l'article 5–1 b) du règlement Bruxelles I", *Journal du droit international (Clunet)*, nro 3/2008, 45 kohta.

korosti asiassa Falco antamassaan tuomiossa, palvelujen käsite edellyttää ”vähintäänkin sitä, että palveluja tarjoava osapuoli harjoittaa määrättyä toimintaa maksua vastaan”.<sup>43</sup> Tämä edellytys täyttyy nyt käsiteltävässä asiassa, koska kauppaedustaja on hankkinut uusia asiakkaita päämiehelle ja hoitanut yhteyksiä olemassa oleviin asiakkaisiin, neuvotellut asiakkaiden kanssa ennen sopimusten tekemistä, tehnyt sopimuksia, vastaanottanut reklamaatioita ja taannut päämiehelle yleisen tuen sen tuotteiden myynnissä.<sup>44</sup> Se on suorittanut näitä palveluja maksua vastaan, koska se on saanut toiminnastaan provision. Tästä syystä palvelujen suorittamisesta tehdyn sopimuksen olemassaoloa koskeva edellytys kiistatta täyttyy nyt käsiteltävässä asiassa.

2. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan soveltaminen palvelujen suorittamisesta useissa jäsenvaltioissa tehtyihin sopimuksiin (ensimmäisen kysymyksen a kohta)

60. Ennakkoratkaisupyyntöön esittänyt tuomioistuin tiedustelelee ensimmäisen kysymyksensä a kohdassa lähinnä sitä, sovelletaanko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa palvelujen

suorittamista koskevaan sopimukseen – kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevaan edustus sopimukseen – jonka perusteella palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa.

61. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa säädetään, että jollei toisin ole sovittu, velvoitteen täyttämispaiikka (jossa ketä tahansa vastaan voidaan nostaa kanne, vaikka hänen kotipaikkansa olisi toisessa jäsenvaltiossa<sup>45</sup>) on palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava. Säännöksen sanamuodon perusteella ei ole mielestäni mahdollista vahvistaa, sovelletaanko sitä ainoastaan sopimuksiin, jotka koskevat palvelujen tarjoamista yhdessä jäsenvaltiossa, vai myös sopimuksiin, joiden perusteella palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa. Myöskään sillä, että käytetään sanaa ”jäsenvaltio” yksikössä, ei voi olla ratkaisevaa merkitystä.<sup>46</sup>

45 – Ks. asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan johdantolause.

46 – Erityisen ankaran sanamuodon mukaisen tulkinnan perusteella voitaisiin ehkä väittää, että käsitteen ”jäsenvaltio” käyttäminen yksikössä merkitsisi sitä, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa sovelletaan vain silloin, jos palveluja suoritetaan vain yhdessä jäsenvaltiossa; tällainen tulkinta olisi kuitenkin mielestäni ristiriidassa kyseisen säännöksen tarkoituksen kanssa, sillä sen tarkoituksena on vahvistaa toimivaltaisuus kaikenlaisten palvelujen suorittamista koskevien sopimusten osalta. Sanamuodon mukaisen tulkinnan pitää olla ainoastaan yhtenä tulkinnan lähtökohtana, ja sitä on täydennettävä ennen kaikkea teleologisella ja systemaattisella tulkinnalla. Ks. erilaisten tulkintojen merkityksestä yhteisön oikeudessa esim. Riesenhuber, K., teoksessa Riesenhuber, K. (toim.), *Europäische Methodenlehre. Handbuch für Ausbildung und Praxis*, De Gruyter Recht, Berlin, 2006, s. 250 ja sitä seuraavat sivut. Ks. myös Delnoy, P., *Éléments de méthodologie juridique*, 2. painos, Larcier, Bryssel, 2006, s. 93, joka korostaa, että myös selkeä sanamuoto tarvitsee tulkintaa, mistä voidaan siis päätellä, että pelkkä sanamuodon mukainen tulkinta ei riitä oikeaan tulkintaan.

43 – Ks. edellä alaviiteessä 3 mainittu asia Falco Privatstiftung ja Rabitsch, tuomion 29 kohta. Ks. myös ratkaisuehdotus, jonka annoin 27.1.2009 samassa asiassa (57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 – Ks. kantajan väitteet tämän ratkaisuehdotuksen 32 kohdassa.

62. Tästä huolimatta kysymykseen on mielestäni vastattava myöntävästi. Tällainen ratkaisu on näet välttämätön, kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen tähänastinen oikeuskäytäntö ja erityisesti asioissa Color Drack<sup>47</sup> ja Rehder<sup>48</sup> annetut tuomiot. Asiassa Color Drack annettu tuomio ei tosin koskenut palvelujen suorittamisesta tehtyä sopimusta vaan irtaimen kaupasta tehtyä sopimusta, mutta se on silti tärkeä nyt käsiteltävän asian kannalta, koska yhteisöjen tuomioistuimen siinä kehittämiä periaatteita on sittemmin asiassa Rehder annetussa tuomiossa laajennettu koskemaan palvelujen suorittamista koskevia sopimuksia.

63. Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa Color Drack koski asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan soveltamista tilanteessa, jossa tavara toimitetaan sopimuksen perusteella eri paikkoihin, jotka sijaitsevat *samassa* jäsenvaltiossa. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kyseinen säännös on sovellettavissa, jos yhdessä jäsenvaltiossa on useita toimituspaikkoja, ja että tällaisessa tapauksessa toimivaltainen tutkimaan kaikki irtaimen tavarankauppasopimuksen perustuvat kanteet on se tuomioistuin, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla täytetään pääasiallinen toimitus, joka puolestaan on määrittävä

taloudellisten arviointiperusteiden nojalla.<sup>49</sup> Mikäli ei ole määrääviä tekijöitä sen paikkakunnan toteamiseksi, jolla pääasiallinen toimitus täytetään, kantaja voi nostaa vastaajaa vastaan kanteen valitsemansa toimituspaikan tuomioistuimessa.<sup>50</sup> Yhteisöjen tuomioistuin korosti kyseisessä tuomiossa nimenomaisesti, että nämä seikat koskevat vain tilannetta, jossa on kysymys useista toimituspaikoista yhdessä ainoassa jäsenvaltiossa, eivätkä ne vaikuta sellaisessa tilanteessa annettavaan vastaukseen, jossa eri toimituspaikkoja on useissa jäsenvaltioissa.<sup>51</sup>

64. Julkisasiamies Bot puolsi itse asiassa Color Drack antamassaan ratkaisuehdotuksessa näkemystä, jonka mukaan silloin, jos toimituspaikat sijaitsevat eri jäsenvaltioissa, toimivaltaa ei voitaisi määrittää aseuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan

47 – Ks. edellä alaviitteessä 2 mainittu asia Color Drack.

48 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Rehder.

49 – Edellä alaviitteessä 2 mainittu asia Color Drack, tuomion 46 kohta. Ks. kyseistä tuomiota koskevista kommentaateista esim. Huber-Mumelter, U. ja Mumelter, K. H., "Mehrere Erfüllungsorte beim forum solutionis: Plädoyer für eine subsidiäre Zuständigkeit am Sitz des vertragscharakteristisch Leistenden", *Juristische Blätter*, nro 130/2008, s. 566 ja sitä seuraavat sivut; Mankowski, P., "Mehrere Lieferorte beim Erfüllungsortgerichtsstand unter Art. 5 Nr. 1 lit. B EuGVVO", *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, nro 5/2007, s. 409 ja sitä seuraavat sivut; Gardella, A., "The ECJ in Search of Legal Certainty for Jurisdiction in Contract: The Color Drack Decision", *Yearbook of private international law*, 2007, s. 445 ja sitä seuraavat sivut; Do, T. U., "Libre circulation des marchandises. Arrêt 'Color Drack'", *Revue du droit de l'Union Européenne*, nro 2/2007, s. 471.

50 – Ks. edellä alaviitteessä 2 mainittu asia Color Drack, tuomion 46 kohta.

51 – Ks. edellä alaviitteessä 2 mainittu asia Color Drack, tuomion 16 kohta. Lisättäköön, että tästä syystä asiassa Color Drack annetun tuomion jälkeen on tullut esiin kysymys siitä, määrittäykö toimivalta eri tavoin silloin, kun tavarankauppasopimuksen perustuvat kanteet on se tuomioistuin, jonka tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla täytetään pääasiallinen toimitus, joka puolestaan on määrittävä

b alakohdan nojalla, koska ennustettavuutta koskeva tavoite ei voisi täytyä.<sup>52</sup> Hän katsoi myös, että tällaisessa tapauksessa toimivaltaa ei voitaisi määrittää myöskään asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella, vaan toimivaltaisena tuomioistuimena voisi olla vain vastaajan kotipaikan tuomioistuin asetuksen 2 artiklan mukaisesti.<sup>53</sup>

varten asetuksessa N:o 44/2001 säädetyillä erityisillä toimivaltasäännöillä ”on sama lainsäädäntöhistoria, niillä pyritään samoihin tavoitteisiin ja niillä on sama asema tällä asetuksella perustetussa järjestelmässä”.<sup>56</sup> Yhteisöjen tuomioistuin katsoi tämän lisäksi, että ”läheisyyttä ja ennustettavuutta koskevia tavoitteita, joihin pyritään keskittämällä tuomioistuimen toimivalta kyseessä olevan sopimuksen perusteella määräytyvään palvelujen suorittamispaikan tuomioistuimeen ja määrittämällä yksi kaikkien tähän sopimukseen perustuvien vaatimusten osalta toimivaltainen tuomioistuin, ei voida tarkastella eri tavalla” siinä tilanteessa, että kyseessä olevien palvelujen suorituspaikkoja on useita eri jäsenvaltioissa.<sup>57</sup> Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan ”tällaista erottelua ei voida perustella asetuksen N:o 44/2001 säännöksillä”, vaan se olisi ristiriidassa asetuksen tarkoituksen kanssa.<sup>58</sup>

65. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin jo vastannut äskettäin asiassa Rehder antamassaan tuomiossa<sup>54</sup> – joka annettiin sen jälkeen, kun kansallinen tuomioistuin esitti nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyyntönsä – siihen kysymykseen, sovelletaanko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa silloin, kun palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa. Se totesi, että asiassa Color Drack esitetyt tulkinnat ”pätevät myös palvelujen suorittamista koskeviin sopimuksiin, mukaan lukien ne tilanteet, joissa tämä suorittaminen ei tapahdu vain yhdessä jäsenvaltiossa”.<sup>55</sup> Yhteisöjen tuomioistuin korosti lisäksi, että irtaimen kauppaa ja palvelujen suorittamista

66. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Rehder annetussa tuomiossa jo vastannut siihen kysymykseen, onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toinen luetelmakohta sovellettavissa sopimuksiin, jotka koskevat palvelujen

52 – Ks. julkisasiamies Botin edellä alaviitteessä 18 mainitussa asiassa Color Drack antaman ratkaisuehdotuksen alaviite 30.

53 – Sama alaviite.

54 – Edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Rehder.

55 – Edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Rehder, tuomion 36 kohta.

56 – Sama asia.

57 – Sama asia, tuomion 37 kohta.

58 – Sama asia.

suorittamista useissa jäsenvaltioissa. Todettakoon, että myös oikeuskirjallisuudessa todetaan, että säännöstä sovelletaan sopimuksiin, joiden kohteena on palvelujen suorittaminen useissa jäsenvaltioissa.<sup>59</sup>

toimivalta tutkia useissa jäsenvaltioissa täytäntöön pantavasta palvelujen suorittamista koskevasta sopimuksesta aiheutuvat riidat paikkakunta, jolla palvelut on suoritettu edellä mainitussa säännöksessä tarkoitettulla tavalla, määräytyy sen paikkakunnan perusteella, jossa sijaitsee palvelujen suorittajan toiminnan painopiste.

67. Tästä syystä ensimmäisen kysymyksen a kohdan kysymys on mielestäni ratkaistava siten, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luettelakohdtaa sovelletaan palvelujen suorittamista koskevaan sopimukseen – kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevaan edustussopimukseen –, jonka perusteella palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa.

69. Korostettakoon tämän kysymyksen osalta erityisesti, että unionin tuomioistuimen on vahvistaessaan toimivaltaisuuden nyt käsiteltävässä asiassa otettava huomioon kaksi periaatetta.

3. Toimivaltaisuuden määrittäminen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luettelakohdan perusteella (ensimmäisen kysymyksen b kohta)

70. Sen on ensinnäkin otettava huomioon, että tuomioistuimen toimivallan on oltava ennustettavissa,<sup>60</sup> mikä on oikeusvarmuuden

68. Kansallinen tuomioistuin tiedustele ensimmäisen kysymyksensä b kohdassa lähinnä, onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luettelakohdtaa tulkittava siten, että määritettäessä

60 – Ks. asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 11 perustelukappale, jossa todetaan, että tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä. Ks. tämän periaatteen ilmentymisestä oikeuskäytännössä esim. edellä alaviitteessä 3 mainittu asia Falco, tuomion 21 kohta ja asia C-98/06, Freeport, tuomio 11.10.2007 (Kok., s. I-8319, 36 kohta). Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. Gsell, B., "Automatisch bestimmter Gerichtsstand am Erfüllungsort nach der Brüssel I-Verordnung", *Praxis des Internationalen Privatrechts und Verfahrensrechts*, nro 6/2002, s. 488 ja 489; Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen*, 7. painos, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg, 2002, s. 125, 1 kohta. Ks. Brysselin yleissopimuksen osalta – joka on mahdollista ottaa huomioon kyseisen yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001 tulkinnan jatkuvuuden perusteella – esim. Hill, J., "Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention", *International and Comparative Law Quarterly*, nro 3/1995, s. 605.

59 – Ks. esim. edellä alaviitteessä 23 mainittu Leible, s. 572. Ks. implisiittisesti – toimivaltaisuuden määrittämisestä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luettelakohdan perusteella useissa jäsenvaltioissa suoritettavia palveluja koskevien sopimusten osalta – esim. myös edellä alaviitteessä 23 mainitut Gaudemet-Tallon, s. 159, 199 kohta ja Mankowski, s. 147 ja 148, 120 ja 121 kohta.

periaatteen ilmentymä.<sup>61</sup> Kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, asetuksella N:o 44/2001 tavoitellaan oikeusvarmuuden päämäärää pyrkimällä vahvistamaan Euroopan yhteisöön sijoittautuneiden henkilöiden oikeussuojaa siten, että kantaja kykenee vaivattomasti yksilöimään sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi hän voi saattaa asiansa, ja vastaaja kykenee kohtuullisesti ennustamaan, missä tuomioistuimessa häntä vastaan voidaan nostaa kanne.<sup>62</sup>

71. Toiseksi tuomioistuimen toimivaltaisuus on vahvistettava sen paikan perusteella, jossa sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välinen *liittymä on läheisin*.<sup>63</sup>

72. Näiden periaatteiden perusteella on selvitettävä, onko ensimmäisen kysymyksen b

kohtaan annettava vastaus jo johdettavissa olemassa olevasta oikeuskäytännöstä.

73. Yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut asiassa Rehder antamassaan tuomiossa toimivaltaisuuden määrittämisestä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luettelamakohdan perusteella, että jos palvelujen suorittamispaikkoja on useita eri jäsenvaltioissa, on myös selvitettävä paikka, jossa sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välinen liittymä on läheisin.<sup>64</sup> Yhteisöjen tuomioistuimen mielestä tämä paikka on erityisesti se, jossa pääasiallisen palvelujen suorituksen on sopimuksen perusteella tapahduttava.<sup>65</sup>

61 – Ks. toimivallan ennustettavuudesta oikeusvarmuuden periaatteen ilmentymänä esim. asia C-4/03, *Gesellschaft für Antriebstechnik*, tuomio 13.7.2006 (Kok., s. I-6509, 28 kohta); asia C-539/03, *Roche Nederland ym.*, tuomio 13.7.2006 (Kok., s. I-6535, 37 kohta); asia C-281/02, *Owusu*, tuomio 1.3.2005 (Kok., s. I-1383, 41 kohta) ja edellä alaviitteessä mainittu asia *Besix*, tuomion 24–26 kohta. Tässä oikeuskäytännössä viitataan näet Brysselin yleissopimukseen, mutta se on otettava huomioon myös tulkittaessa asetusta N:o 44/2001 yleissopimuksen ja asetuksen tulkinnan jatkuvuuden mukaisesti.

62 – Ks. asia C-103/05, *Reisch Montage*, tuomio 13.7.2006 (Kok., s. I-6827, 24 ja 25 kohta); edellä alaviitteessä 2 mainittu asia *Color Drack*, tuomion 20 kohta ja edellä alaviitteessä 3 mainittu asia *Falco Privatstiftung ja Rabitsch*, tuomion 22 kohta. Ks. myös julkisasiamies Mazákin asiassa C-381/08, *Car Trim*, 24.9.2009 antama ratkaisuehdotus (34 kohta, asia vireillä tuomioistuimessa).

63 – Ks. vastaavasti edellä alaviitteessä 2 mainittu asia *Color Drack*, tuomion 40 kohta ja alaviitteessä 4 mainittu asia *Rehder*, tuomion 38 kohta. Ks. myös julkisasiamies Mazákin edellä alaviitteessä 62 mainitussa asiassa *Car Trim* antaman ratkaisuehdotuksen 35 kohta. Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. Lynker, T., *Der besondere Gerichtsstand am Erfüllungsort in der Brüssel I-Verordnung (Art. 5 No. 1 EuGVVO)*, Lang, Frankfurt am Main, 2006, s. 141.

74. On katsottava, että yhteisöjen tuomioistuin ei ole todennut asiassa Rehder antamassaan tuomiossa, että paikka, jossa palvelujen suorituksen on sopimuksen perusteella pääasiallisesti tapahduttava, olisi ainoa mahdollinen peruste määrittää toimivaltaisuus asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan

64 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia *Rehder*, tuomion 38 kohta. Ks. vertailun vuoksi toimivallasta tavaroiden toimituksen osalta asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäisen luettelamakohdan perusteella edellä alaviitteessä 2 mainittu asia *Color Drack*, tuomion 40 kohta, jossa yhteisöjen tuomioistuin korosti, että toimivaltaisuus voidaan perustella ”sopimuksen ja sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, välisellä erityisen läheisellä liittymällä”.

65 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia *Rehder*, tuomion 38 kohta.

b alakohdan toisen luettelamakohdan perusteella. Yhteisöjen tuomioistuin on korostanut, että on selvítettävä paikka, jossa sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välinen liittyminen on läheisin, *erityisesti* se paikka, jossa pääasiallisen palvelujen suorituksen on sopimuksen perusteella tapahtuttava.<sup>66</sup> Tästä syystä olennainen peruste on läheisin liittyminen sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välillä, mutta tämä liittyminen on erityisesti paikalla, jossa palvelujen suorituksen on sopimuksen perusteella pääasiallisesti tapahtuttava.

75. Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Rehder antamassaan tuomiossa esittämiä toteamuksia on mielestäni asianmukaista soveltaa myös nyt käsiteltävään asiaan. Tässä yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon, että nyt käsiteltävässä asiassa edustus sopimuksessa ei määritetä, missä paikassa tai missä jäsenvaltiossa palveluja pitäisi pääasiallisesti suorittaa. Suullisesti tehdyssä sopimuksessa<sup>67</sup> yksilöidään ainoastaan jäsenvaltiot, joissa kauppaedustajan on suoritettava edustuspalveluja.<sup>68</sup> Tästä syystä nyt käsiteltävässä asiassa on kehitettävä asiassa Rehder annetussa tuomiossa omaksuttua ratkaisua siten,

että silloin kun ei ole mahdollista todeta varmasti, missä paikassa palvelujen suorituksen on sopimuksen perusteella pääasiallisesti tapahtuttava, toimivalta määritetään sen paikan perusteella, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu.<sup>69</sup>

76. Katson näin ollen, että toimivalta kuuluu nyt käsiteltävässä asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimelle, jossa kauppaedustaja on pääasiallisesti suorittanut palveluja. Kansallisen tuomioistuimen on suoritettava tämä arviointi tosiseikkojen perusteella, mutta unionin tuomioistuimen on määriteltävä perusteet, joita sen on tässä yhteydessä noudatettava. Mikäli tällaista paikkakuntaa ei voida määrittää, unionin tuomioistuimen on annettava kansalliselle tuomioistuimelle toissijaisesti muita perusteita toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämistä varten, ja myös niiden on oltava ennustettavuuden periaatteen sekä sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välisen läheisimmän liittymän periaatteen mukaisia.

77. Nyt käsiteltävässä asiassa on siis erityisesti selvítettävä, millä perusteilla määräytyy paikkakunta, jossa palvelujen suorittaminen on pääasiallisesti tapahtunut.

66 – Ks. edellä alaviitteessä 4 mainittu asia Rehder, tuomion 38 kohta (kursivointi tässä). Todettakoon vertailun vuoksi, että yhteisöjen tuomioistuin oli todennut jo asiassa Color Drack antamassaan tuomiossa – eli antaessaan ratkaisun toimivaltaisuudesta tavaroiden toimitusten osalta asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäisen luettelamakohdan perusteella –, että paikkakunta, jossa sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välinen liittyminen on läheisin, on yleensä paikkakunta, jolla täytetään pääasiallinen toimitus (ks. edellä alaviitteessä 2 mainittu asia Color Drack, tuomion 40 kohta, kursivointi tässä). Yhteisöjen tuomioistuin on siis pyrkinyt korostamaan ilmaisulla ”yleensä” sitä, että paikkakunta, jossa sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen välinen liittyminen on läheisin, voi olla myös jokin muu paikkakunta.

67 – Ks. sopimuksen tekemisestä suullisesti tämän ratkaisuehdotuksen 12 ja 32 kohta.

68 – Ks. jäsenvaltioista, joissa kauppaedustaja suoritti edustuspalveluja, tämän ratkaisuehdotuksen 13 kohta.

69 – Oikeuskirjallisuudessa esim. Takahashi, K., ”Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation”, *European Law Review*, nro 5/2002, s. 539; edellä alaviitteessä 42 mainittu Fach Gómez, s. 211; Rauscher, T. (toim.), *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. painos, Sellier. European Law Publishers, München, 2006, s. 183, 55 kohta; edellä alaviitteessä 42 mainittu Gaudemet-Tallon, H., s. 88.

78. Mielestäni määritettäessä toimivaltaa edustusopimuksen yhteydessä seuraavilla perusteilla on olennainen merkitys: suoritettu tehtävä tai kauppaedustajan harjoittama toiminta, yksittäisten palvelujen suorittamiseen käytetty aika, yksittäisten asiakkaiden kanssa harjoitetun yhteistyön kesto, kauppaedustajalle päämiehelle suoritetusta välityksestä aiheutuneet kulut, paikka, josta kauppaedustaja on järjestänyt oman toimintansa, sekä kauppaedustajan aikaansaama liikevaihto. Kansallisen tuomioistuimen on tarkemmin sanoen otettava huomioon, missä paikassa edustaja on suorittanut konkreettisia palveluja, joita ovat esimerkiksi seuraavat: yhteydenotto mahdollisiin asiakkaisiin, asiakirjojen lähettäminen, henkilökohtaiset käynnit asiakkaiden luona, neuvottelut, sopimustekstien laatiminen kirjallisen sopimuksen tekemistä varten, sopimusten tekeminen ja mahdollisten reklamaatioiden vastaanottaminen. Sen on lisäksi muistettava, että kauppaedustajan tehtävät voivat olla varsin moninaisia ja että hän voi harjoittaa välitystehtäväänsä eri tavoin, esimerkiksi postitse, puhelimitse, faksitse, sähköpostitse tai muilla uudenaikaisilla viestintävälineillä, mutta myös henkilökohtaisesti omassa toimipaikassaan, asiakkaan tiloissa tai jossain muussa paikassa. Tämän lisäksi kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon, että edustusopimus on luonteeltaan jatkuva sopimus;<sup>70</sup> kyseessä ei siis ole yksittäisen sopimuksen välittäminen tai tekeminen päämiehen ja asiakkaan välillä vaan useiden sopimusten välittäminen ja tekeminen päämiehen ja asiakkaiden välillä. Kansallisen tuomioistuimen on siten otettava

huomioon paikka, jossa kauppaedustaja on suorittanut palveluja pidemmän aikaa.

79. Lisättäköön liikevaihdon toimivaltaisuuden määrittämisen perusteena, että kansallisen oikeusasteen tuomioistuimen on otettava huomioon, että tällainen seikka voi olla indisio paikasta, jossa kauppaedustaja on suorittanut kaupallisen välittäjän palvelujaan, mutta se on aina otettava huomioon muiden perusteiden ohella. Liikevaihto ei siis voi olla ainoa ja ratkaiseva peruste toimivaltaisuuden määrittämiseksi, vaan sen on perustuttava muihinkin syihin. Liikevaihdon määrää on näet erittäin vaikeaa ennustaa, koska se saattaa muuttua nopeasti päämiehen ja asiakkaan välillä tehdyn sopimuksen perusteella. Jos esimerkiksi kansallinen tuomioistuin toteaa, että kauppaedustaja on harjoittanut suurinta osaa toiminnastaan tietyssä jäsenvaltiossa mutta suurin liikevaihto on saatu jostain toisesta jäsenvaltiosta, liikevaihdon määrä ei voi olla niin ratkaiseva, että viimeksi mainitun jäsenvaltion tuomioistumista tulisi toimivaltaisia. Kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki perusteet ja yksilöitävä tällaisen kokonaisvaltaisen arvioinnin

70 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 31. Ks. edustusopimuksen jatkuvuudesta esim. myös Italian oikeuskirjallisuudessa Comba, D. ja Samarotto, P., *Il contratto internazionale di agenzia*, Il Sole 24 Ore, Milano, 1999; Slovenian oikeuskirjallisuudessa Zabel, B., teoksessa Juhart, M., ja Plavšak, N. (toim.), *Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem*, GV založba, Ljubljana, 2004, johdanto kauppaedustusopimusta koskevaan lukuun, s. 421; ks. Espanjan oikeuskirjallisuudessa edellä alaviitteessä 42 mainittu Fach Gómez, s. 206.

perusteella paikka, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu.

80. Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 69–79 kohdassa esitetyn perusteella katson, että ensimmäisen kysymyksen b kohtaan on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luettelma-kohtaa on tulkittava siten, että määritettäessä toimivaltaisuutta sellaisten riitojen osalta, jotka johtuvat palvelujen suorittamisesta useissa jäsenvaltioissa tehdystä sopimuksesta – kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevasta edustus sopimuksesta –, paikka, jossa palvelut suoritetaan kyseisessä säännöksessä tarkoitettulla tavalla, määritetään sen paikan perusteella, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu. Tällaisen arvioinnin tekeminen kuuluu kansalliselle tuomioistuimelle.

4. Toimivaltaisuuden määrittäminen siinä tapauksessa, että paikkaa, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu, ei voida määrittää (ensimmäisen kysymyksen c kohta)

81. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee ensimmäisen kysymyksensä c kohdassa lähinnä, millä tavalla määräytyy toimivaltainen tuomioistuin silloin, kun ei ole mahdollista määrittää paikkaa, jossa palvelut on

pääasiallisesti suoritettu. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tiedustelee tässä yhteydessä lähinnä, voiko kantaja tällaisessa tapauksessa nostaa kanteen kaikkien sopimukseen perustuvien vaateiden osalta valintansa mukaan millä tahansa paikkakunnalla, jossa palvelua yhteisön alueella suoritetaan.

82. Vaikka kansallinen tuomioistuin ilmoittaa jo ennakkoratkaisupyynnössään näkemyksensä siitä, missä sijaitsee paikka, jossa kauppaedustaja on pääasiallisesti suorittanut palveluja,<sup>71</sup> tähän kysymykseen on mielestäni tarpeen vastata. Ei voida näet täysin sulkea pois sitä, että kansallinen tuomioistuin päätyisi unionin tuomioistuimen sille antamien perusteiden perusteella aikaisemmasta poikkeavaan ratkaisuun. Tästä syystä unionin tuomioistuimen tulee esittää kansalliselle tuomioistuimelle kaikki yhteisön oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita se voi soveltaa antaessaan oman ratkaisunsa pääasiassa.

83. Mikäli toimivaltaista tuomioistuinta ei voida määrittää sen paikan perusteella, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu, toimivaltaisuuden määrittämiseen on tässä tapauksessa useita mahdollisia ratkaisuja.

71 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 13 ja 19 kohta.

84. Ensimmäinen mahdollisuus on ennakkoratkaisupyyntöön esittäneen tuomioistuimen ehdottama ratkaisu, jonka mukaan mikä tahansa sellaisen jäsenvaltion tuomioistuin, jossa osa palveluista suoritetaan, on kantajan valinnan mukaan toimivaltainen tutkimaan kaikki sopimukseen perustuvat vaateet. Tällaisella ratkaisulla tosin laajennettaisiin asiassa Rehder annetussa tuomiossa vahvistettuja periaatteita koskemaan nyt käsiteltävää asiaa, mikä olisi tässä mielessä tämän oikeuskäytännön johdonmukainen jatkumo, mutta tämä ei ole mielestäni tässä tapauksessa useastakaan syystä asianmukaista. Tämä ratkaisu ei ensinnäkään vastaa ennustettavuuden vaatimusta, koska se mahdollistaa kanteen nostamisen useassa (ja liiankin monessa) eri oikeuspaikassa.<sup>72</sup> Toiseksi edellä esitetty ratkaisu suosii kantajaa liikaa, koska hänellä on mahdollisuus valita paikka, jossa hän nostaa kanteen, jolloin syntyy suuri oikeuspaikalla keinottelun (*forum shopping*) vaara.<sup>73</sup> Kolmanneksi yhteisöjen tuomioistuinten asiassa Rehder antamassaan tuomiossa määrittelemä ratkaisu liittyi tiettyyn tosiasialliseen tilanteeseen eli tarkemmin sanoen lentokuljetuspalveluihin kahden jäsenvaltion välillä. Asiassa Rehder annetussa tuomiossa ei ollut oikeuspaikalla keinottelun riskiä, koska kantajalla oli vain kaksi mahdollista paikkaa kanteensa nostamiseen, kun puolestaan tässä tapauksessa tällaisia paikkoja on useita.

85. Toinen ratkaisu on se, että pidetään toimivaltaisina jokaisen sellaisen jäsenvaltion tuomioistuinta, jossa osa palveluista on

suoritettu, mutta rajoitetaan tämä toimivalta koskemaan vain kyseisessä maassa suoritettujen palvelujen osaa.<sup>74</sup> Tällainen ratkaisu saattaisi ensi arviolta vaikuttaa dogmaattisesti asianmukaiselta, mutta sekin saattaisi herättää hämmennystä sen vuoksi, että sillä pirstotaan toimivaltaa liikaa ja tehdään kantajan tehtävä suhteettoman vaikeaksi, koska hänen pitäisi panna vireille suuri määrä kanteita eri jäsenvaltioissa. Tämä ratkaisu sisältää lisäksi riskin siitä, että saman sopimussuhteen osalta tehdään keskenään ristiriitaisia päätöksiä.<sup>75</sup>

86. Kolmas mahdollinen ratkaisu toimivaltaisuuden määrittämiseen on 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan soveltaminen saman säännöksen c alakohdan mukaisesti.<sup>76</sup>

74 – Oikeuskirjallisuudessa tällaista ratkaisua kutsutaan nimellä "mosaiikkiteoria" tai "mosaiikkiratkaisu". Ks. esim. edellä alaviitteessä 69 mainittu Rauscher, s. 183, 55 kohta ja alaviitteessä 60 mainittu Kropholler, s. 141, 42 kohta.

75 – Näin edellä alaviitteessä 69 mainittu Rauscher, s. 183, 55 kohta.

76 – Tätä ratkaisua puolustaa oikeuskirjallisuudessa esim. edellä alaviitteessä 23 mainittu Gaudemet-Tallon, s. 159, 199 kohta. Edellä alaviitteessä 23 mainittu Mankowski, s. 147 ja 148, 120 ja 121 kohta, mainitsee tällaisen ratkaisun vain yhtenä vaihtoehtona, mutta hylkää sen. Muistutettakoon siitä, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdassa tarkoitettu toimivaltaisuus määritetään kolmivaiheisessa menettelyssä. Asiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen on selvitettävä ensinnäkin, mikä on asianosaisten välisen riidan kohteena oleva sopimusvelvoite. Tämän jälkeen sen on oman maansa oikeusjärjestyksessä vahvistettujen kollisionormien nojalla määritettävä, mitä aineellista oikeutta osapuolten väliseen sopimussuhteeseen sovelletaan (*lex causae*). Lopuksi sen on tämän asiassa sovellettavan lain perusteella määritettävä, missä riidanalaisen sopimusvelvoitteen täyttämisaika sijaitsee. Ks. asia 14/76, De Bloos, tuomio 6.10.1976 (Kok., s. 1497, Kok. Ep. III, s. 195, 13 kohta) ja asia 12/76, Industrie Tessili Italiana Como, tuomio 6.10.1976 (Kok., s. 1473, Kok. Ep. III, s. 185, 13 kohta). Ks. myös edellä alaviitteessä 43 mainitussa asiassa Falco Privatstiftung ja Rabitsch esittämäni ratkaisuehdotuksen 81 kohta.

72 – Ks. vastaavasti esim. edellä alaviitteessä 60 mainittu Kropholler, s. 141, 42 kohta ja alaviitteessä 69 mainittu Rauscher, s. 183, 55 kohta.

73 – Oikeuskirjallisuudessa oikeuspaikalla keinottelua (*forum shopping*) korostavat edellä alaviitteessä 23 mainittu Leible, s. 573. Kantajan liiallisen suosimisen riskiin kiinnittää huomiota edellä alaviitteessä 23 mainittu Mankowski, s. 148, 121 kohta.

Tämäkään ratkaisu ei ole kuitenkaan mielestäni asianmukainen. Kyseistä a alakohdtaa sovelletaan näet ainoastaan sopimuksiin, joiden kohteena ei ole tavaroiden toimitus tai palvelujen suoritus,<sup>77</sup> tai silloin, jos riidanalaisen velvoitteen täyttämisaikaa ei ole missään jäsenvaltiossa<sup>78</sup> (lukuun ottamatta Tanskaa, johon sovelletaan edelleen Brysselin yleissopimusta<sup>79</sup>). Kun kyseessä on palvelujen suorittamisesta tehty sopimus – mikä edustus sopimus kiistatta on<sup>80</sup> – toimivalta on määritettävä 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan eikä kyseisen säännöksen a alakohdan perusteella.

87. Neljäs mahdollisuus toimivaltaisuu-den määrittämiseen siinä tapauksessa, että ei ole mahdollista käyttää perusteena palvelujen pääasiallista suorituspaikkaa, on se, että luovutaan kokonaan asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan soveltamisesta ja määritetään toimivalta sen 2 artiklan perusteella, kuten asiassa Besix annetussa tuomiossa.<sup>81</sup> Yhteisöjen tuomioistuin viittasi kyseisessä tuomiossa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan ja totesi, että toimivaltaisuu- ta ei voida ratkaista tämän määräyksen nojalla siinä tilanteessa, jossa ei ole mahdollista määrittellä kanteessa tarkoitettua velvoitteen täyttämisaikaa, koska riidanalainen sopimusvelvoite on pidättäytymisvelvoite, jota sovelletaan ilman maantieteellisiä rajoituksia ja jolle on tyypillistä se, että se on täytetty tai oli täytettävä useilla paikkakunnilla.<sup>82</sup> Tällaisessa tapauksessa toimivaltaisuus voidaan ratkaista kyseisen yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen perusteella. Mielestäni kuitenkin mahdollisuus määrittää toimivaltaisuus asiassa Besix annetun tuomion mukaisesti ja siten asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan perusteella ei myöskään vaikuta asianmukaiselta tässä tapauksessa.

77 – Esimerkkinä sopimuksesta, joka ei ole irtainta koskeva sopimus eikä palvelujen suorittamista koskeva sopimus ja jonka osalta toimivalta määräytyy asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella, on sopimus, jolla henkistä omaisuutta koskevan oikeuden haltija antaa vastapuolelle mahdollisuuden käyttää tätä oikeutta vastiketta vastaan (ks. edellä alaviitteessä 3 mainittu asia *Falco Privatstiftung ja Rabitsch*, tuomion 58 kohta). Ks. oikeuskirjallisuudessa edellä alaviitteessä 42 mainittu *Berlioz*, 85–95 kohta. Edellä alaviitteessä 69 mainittu *Takahashi*, s. 534, väittää, että toimivalta määräytyy asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella, jos esim. vaihtosopimus riitautetaan.

78 – Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdassa näet oletetaan, että velvoitteen (tavarain toimittaminen tai palvelun suorittaminen) täyttämisaikakunta sijaitsee jossain jäsenvaltiossa. Sitä vastoin silloin, jos täyttämisaikakunta ei ole missään jäsenvaltiossa, sovelletaan kyseisen säännöksen a alakohdtaa. Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. *Micklitz, H.-W., ja Rott, P., "Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001"*, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nro 11/2001, s. 329 ja edellä alaviitteessä 69 mainittu *Takahashi*, s. 540.

79 – Kuten asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 21 perustelukappaleessa todetaan, Tanskan asemaa koskevan Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn pöytäkirjan 1 ja 2 artiklan mukaisesti Tanska ei osallistu kyseisen asetuksen antamiseen eikä se siten sido Tanskaa, eikä sitä sovelleta siihen. Kuten kyseisen asetuksen johdanto-osan 22 perustelukappaleessa täydennetään, Tanskan ja niiden jäsenvaltioiden välisissä suhteissa, joita tämä asetus sitoo, sovelletaan edelleen Brysselin yleissopimusta. Asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 3 kohdassa säädetään, että asetuksessa tarkoitetaan "jäsenvaltiolla" kaikkia jäsenvaltioita, lukuun ottamatta Tanskaa.

80 – Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 59 kohta.

88. Toimivaltaisuu- den määrittäminen asiassa Besix annetun tuomion mukaisesti merkitsisi erityisesti sitä, että olisi mahdotonta soveltaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan sääntöä useisiin edustus sopimuksiin, jotka koskevat

81 – Ks. edellä alaviitteessä 14 mainittu asia *Besix*.

82 – Ks. edellä alaviitteessä 14 mainittu asia *Besix*, tuomion 55 kohta.

palvelujen suorittamista useissa jäsenvaltioissa. Tämä olisi ristiriidassa 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan päämäärän kanssa, sillä tämä säännös on otettu asetukseen siinä erityisessä tarkoituksessa, että riidanalaisen velvoitteen täyttämispaiikka määräytyisi itsenäisesti kahden tyyppisten sopimusten – irtaimen kauppaa koskevan sopimuksen ja palvelujen suoritusta koskevan sopimuksen – osalta,<sup>83</sup> mutta tämä olisi ristiriidassa myös yleisesti 5 artiklan 1 alakohdan päämäärän kanssa, koska sillä pyritään vahvistamaan erityinen toimivaltaisuus sopimusta koskevissa asioissa.<sup>84</sup>

1 alakohdan c alakohdan säännös edellyttäisi sitä, että toimivaltaisuus määritetään saman säännöksen a alakohdan nojalla.<sup>86</sup> Ainoastaan siinä tapauksessa, että toimivaltaisuutta ei kyettäisi vahvistamaan edellä mainitun säännöksen a alakohdan perusteella, olisi mahdollista päätyä toimivaltaisuuden määrittämiseen asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan mukaisesti. Jos toimivaltaisuus määritettäisiin suoraan 2 artiklan perusteella, hypätäisiin tämän välivaiheen yli ja jätettäisiin 5 artiklan 1 alakohdan c alakohta kokonaan huomiotta samalla kun unohdettaisiin kyseisen säännöksen systematiikka.

89. Asiassa Besix annetun tuomion soveltaminen nyt käsiteltävään asiaan olisi myös ristiriidassa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan systematiikan kanssa. Vaikka oletettaisiin, että kyseisen säännöksen b alakohtaa ei sovelleta siinä tapauksessa, että luonteenomaisen velvoitteen täyttämispaiikkaa ei voida määrittää,<sup>85</sup> saman 5 artiklan

90. Lopuksi on todettava, että nyt käsiteltävän asian kohteena olevan sopimusvelvoitteen luonne ei ole rinnastettavissa asiassa Besix annetun tuomion kohteena olleen velvoitteen luonteeseen. Kyseisessä tuomiossa tosiasiallinen tilanne koski sopimusta, jonka kohteena oli erityinen pidättäytymisvelvoite, jota sovellettiin ilman maantieteellisiä rajoituksia.<sup>87</sup> Näin ollen kyseisen tapauksen kohteena ei ollut palvelujen suorittamisesta

83 – Ks. asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan tämän tarkoituksen osalta esim. edellä alaviitteessä 43 mainitussa asiassa Falco Privatstiftung ja Rabitsch antamani ratkaisuehdotuksen 85 kohta.

84 – Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. edellä alaviitteessä 60 mainittu asia Kropholler, s. 141, 42 kohta, joka kiistää sen, että irtaimen kauppaa tai palvelujen suorittamista useissa jäsenvaltioissa koskevien sopimusten osalta olisi mahdollista sulkea pois mahdollisuus määrittää toimivaltaisuus sopimusta koskeviin asioihin sovellettavien erityissääntöjen eli 5 artiklan 1 alakohdan perusteella.

85 – Kuten olen selvittänyt tämän ratkaisuehdotuksen 86 kohdassa, katson, että tällainen vaihtoehto ei ole käytännössä mahdollinen ja että toimivaltaisuus on vahvistettava asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan perusteella myös silloin, kun palvelujen pääasiallista suorituspaiikkaa ei ole mahdollista määrittää.

86 – Tällaisen ratkaisun ristiriitaisuutta asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan systematiikan kanssa arvostelee myös edellä alaviitteessä 23 mainittu Mankowski, s. 148, 121 kohta.

87 – Edellä alaviitteessä 14 mainittu asia Besix, tuomion 7 ja 8 kohta. Kuten kyseisen tuomion 7 ja 8 kohtaan sisältyvästä tosiseikkoja koskevasta kuvauksesta ilmenee, sopimuspuolet olivat tehneet sopimuksen, jossa ne olivat sitoutuneet yhteisen tarjouksen esittämiseen julkisessa tarjouskilpailussa ja yksinomaan keskinäiseen yhteistyöhön sekä olemaan hankkimatta muita yhteistyökumppaneita.

tehty sopimus, kuten tässä oikeudenkäynnissä. Jos asiassa Besix olisi annettu ratkaisu asetuksen N:o 44/2001 voimaantulon jälkeen, pidättäytymisvelvoitetta koskevaa sopimusta ei olisi määritelty kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetuksi palvelujen suorittamisesta tehdyksi sopimukseksi,<sup>88</sup> vaan toimivaltaisuus olisi määritetty kyseisen 5 artiklan 1 alakohdan a alakohdan perusteella, koska kyseinen säännös on asiassa Besix tulkinnan kohteena olleen Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan vastine. Katson siis, että asiassa Besix annetun tuomion periaatteita ei voida soveltaa nyt käsiteltävään asiaan.

91. Viides mahdollinen ratkaisu siinä tapauksessa, että palvelujen pääasiallista suoritusta paikkaa ei voida määrittää, on se, että toimivaltaisuus vahvistetaan sen paikan perusteella, jossa kauppaedustajalla – eli sopimuspuolella, jonka on pantava täytännön luonteenomainen sopimusvelvoite – on oma kotipaikkansa. Tämä ratkaisu on mielestäni useastakin syystä asianmukaisin.

88 – Kuten olen todennut tämän ratkaisuehdotuksen 59 kohdassa, asiassa Falco annetussa tuomiossa todetaan, että palvelujen käsite edellyttää ”vähintäänkin sitä, että palveluja tarjoava osapuoli harjoittaa määrättyä *toimintaa* maksua vastaan” (ks. edellä alaviitteessä 3 mainittu asia Falco Privatstiftung ja Rabitsch, tuomion 29 kohta; kursivointi tässä). Kuitenkin sopimuspuoli, joka sitoutuu toiminnasta pidättäytymiseen, ei harjoita mitään toimintaa, mistä syystä kyseistä sopimusta ei voida määritellä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetuksi palvelujen suorittamista koskevaksi sopimukseksi. Ks. palvelujen käsitteen määrittämisen osalta myös edellä alaviitteessä 43 mainittu asiassa Falco Privatstiftung ja Rabitsch antamani ratkaisuehdotuksen 57 kohta ja siinä mainittu oikeuskirjallisuus.

92. Ensinnäkin se täyttää sekä ennustettavuuden tavoitteen että sopimuksen ja toimivaltaisen tuomioistuimen läheisimmän liittymän tavoitteen. Tällainen ratkaisu palvelee ennustettavuutta, koska toimivaltaisen tuomioistuimen yksilöimiseen ei liity mitään ongelmaa – se on siis kauppaedustajan kotipaikan tuomioistuin – ja kyseinen tuomioistuin ratkaisee kaikki kyseiseen edustus-sopimukseen perustuvat vaateet. Läheinen liittymä on olemassa myös siksi, että todistusaineisto on yleensä saatavissa myös kauppaedustajan kotipaikassa.

93. Toiseksi tässä ratkaisussa on se etu, että sen ansiosta toimivaltaisuus määräytyy edelleen asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toisen luetelmakohdan perusteella. On tosin myönnettävä, että tällainen ratkaisu poikkeaa osittain asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan sanamuodosta ja tarkoituksesta, sillä tämän säännöksen perusteella toimivaltaisuus määräytyy sen paikkakunnan perusteella, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava. Kyseessä on näet paikka, jossa palvelut *todellisuudessa* suoritettiin, mikä merkitsee sitä, että edellä mainitussa säännöksessä määritetään toimivaltaisuus soveltamalla tosiseikoista riippuvaa perustetta.<sup>89</sup> Esitetty ratkaisu edellyttää

89 – Ks. oikeuskirjallisuudessa esim. edellä alaviitteessä 23 mainittu Mankowski, s. 134, 96 kohta. Ks. myös edellä alaviitteessä 78 mainittu Micklitz ja Rott, s. 328.

itse asiassa tosiseikkaan perustuvan perusteen korvaamista abstraktilla perusteella. Abstraktiin perusteeseen perustuvaa ratkaisua sovelletaan kuitenkin toissijaisesti, jos palvelun pääasiallista suorituspaikkaa ei voida määrittää.<sup>90</sup> Tästä syystä katson, että tämä ratkaisu on joka tapauksessa asianmukaisin.

sovelletaanko – siinä tapauksessa, että ensimmäisen kysymyksen a kohtaan vastataan kieltävästi – sopimukseen, jotka koskevat palvelujen tarjoamista useissa jäsenvaltioissa, kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevaan edustus-sopimukseen, asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan a alakohtaa.

94. Edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen esittämän ensimmäisen kysymyksen c kohta on mielestäni ratkaistava siten, että mikäli palvelujen pääasiallista suorituspaikkaa ei voida määrittää, on katsottava, että kun kyseessä on edustus-sopimus, palvelujen suorituspaikkana on kauppaedustajan kotipaikka.

#### *D Toinen ennakkoratkaisukysymys*

95. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee toisella ennakkoratkaisukysymyksellään lähinnä,

96. Kansallinen tuomioistuin esittää toisen ennakkoratkaisukysymyksen vain toissijaisesti, siltä varalta, että ensimmäisen kysymyksen a kohtaan vastattaisiin kieltävästi ja 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa pitäisi siis tulkita siten, että sitä *ei* sovelleta palvelujen suorittamisesta tehtyihin sopimuksiin – kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevaan edustus-sopimukseen –, joiden nojalla palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa.

90 – Tässä mielessä tällainen ratkaisu on asianmukaisempi kuin Saksan hallituksen ehdottama ratkaisu, jonka mukaan edustus-sopimuksen osalta pitäisi omaksua kategorisesti se kumottavissa oleva oletama, että paikkakunta, jossa palvelut suoritetaan sopimuksen perusteella ja jonka perusteella määritetään toimivaltainen tuomioistuin, on paikkakunta, jossa kauppaedustajalla on oma ”päätoimipaikkansa” (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 34 kohta). Saksan hallituksen esittämä ratkaisu perustuu abstraktiin perusteeseen, ja siinä otetaan huomioon tosiseikkoja koskeva peruste vain toissijaisesti, siltä varalta, että oletettava vastaan esitetään vakuuttavampaa vastakkaista näyttöä. Lisäksi Saksan hallituksen ehdottamassa ratkaisussa vastaaja kantaa riskin siitä, että oletettaman vastaista näyttöä ei ole.

97. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 67 kohdasta ilmenee, ensimmäisen kysymyksen a kohtaan on mielestäni vastattava myöntävästi, joten ei ole tarpeen vastata toiseen kysymykseen, joka on esitetty vain toissijaisesti.

*E Yhteenveto*

98. Edellä esitetyn perusteella katson, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa sovelletaan edustussopimukseen, jonka perusteella kauppaedustaja suorittaa palveluja useissa jäsenvaltioissa, ja että kyseistä säännöstä on

tulkittava siten, että toimivaltaisuus määräytyy sen paikan perusteella, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu. Koska kyseessä on tosiseikkoihin perustuva arviointi, sen suorittaminen kuuluu kansalliselle tuomioistuimelle. Mikäli palvelujen pääasiallista suoritustaikaa ei voida määrittää, on mielestäni katsottava, että palvelujen suoritustaikkana on edustussopimuksen osalta kauppaedustajan kotipaikka.

**VII Ratkaisuehdotus**

99. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Oberlandesgericht Wienin kysymyksiin seuraavasti:

- 1) Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa sovelletaan palvelujen suorittamista koskevaan sopimukseen – kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevaan edustussopimukseen –, jonka perusteella palveluja suoritetaan useissa jäsenvaltioissa.
- 2) Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan toista luetelmakohtaa on tulkittava siten, että määritettäessä toimivaltaisuutta sellaisten riitojen osalta,

jotka johtuvat palvelujen suorittamisesta useissa jäsenvaltioissa tehdystä sopimuksesta – kuten nyt käsiteltävän asian kohteena olevasta edustusopimuksesta –, paikka, jossa palvelut suoritetaan kyseisessä säännöksessä tarkoitetulla tavalla, määritetään sen paikan perusteella, jossa palvelut on pääasiallisesti suoritettu. Tällaisen arvioinnin tekeminen kuuluu kansalliselle tuomioistuimelle.

- 3) Mikäli palvelujen pääasiallista suorituspaikkaa ei voida määrittää, on katsottava, että kun kyseessä on nyt käsiteltävän asian kohteena olevan kaltainen edustusopimus, palvelujen suorituspaikkana on kauppaedustajan kotipaikka.